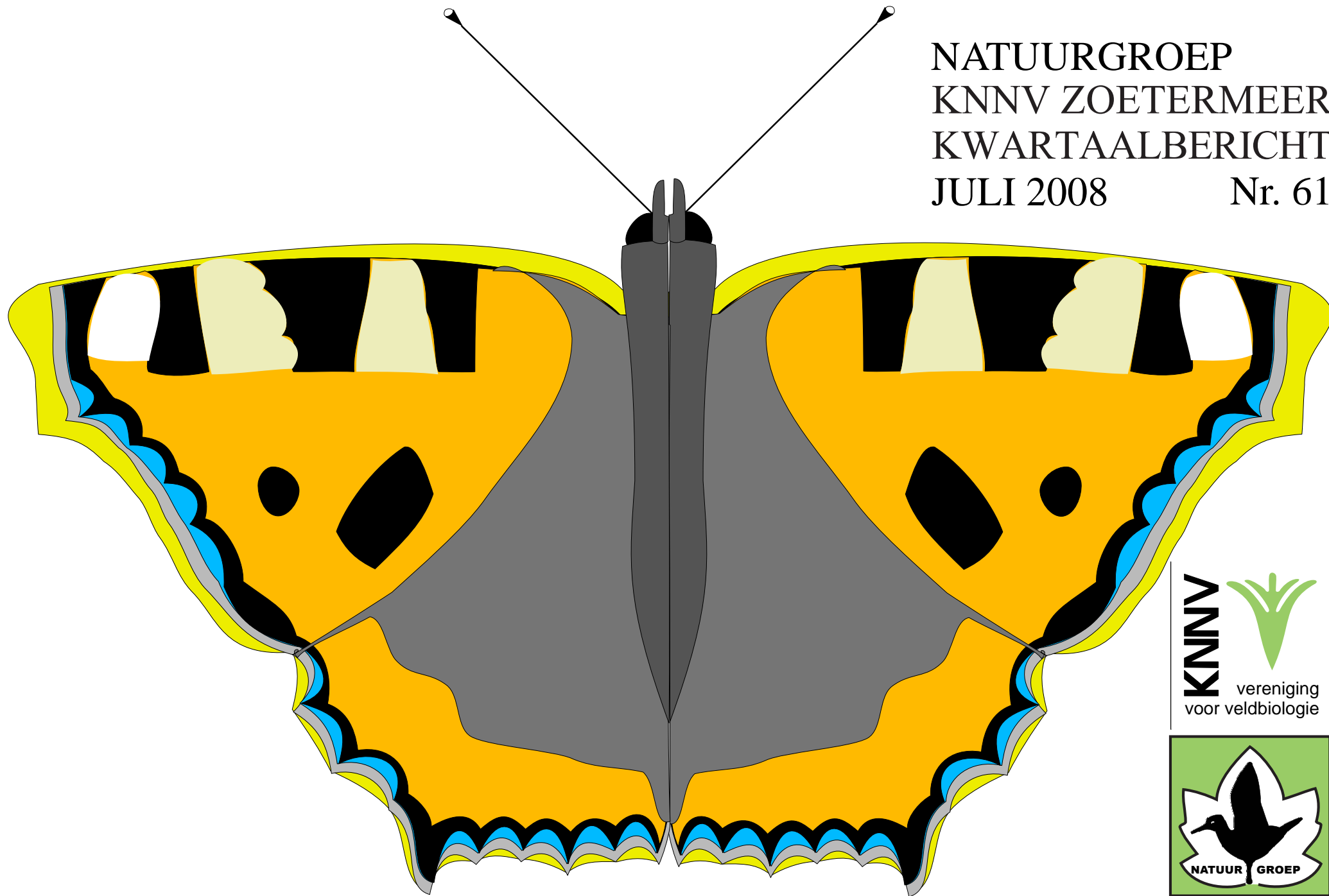

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JULI 2008 Nr. 61

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

NATUURGROEP KNNV ZOETERMEER

www.knnv.nl/zoetermeer

KWARTAALBERICHT Nr.61

juli 2008

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
2. VOORAANKONDIGING PADDESTOELENEXCURSIE	3
3. DE GEMEENTELIJKE VISIE OP HET BUYTENPARK	3
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP	4
4. PLANTEN ZOEKEN ROND DE BAZTILLE	4
5. BEZOEK AAN EEN ZOETERMEERSE HORTUS BOTANICUS	5
6. PLANTENAVOND ROKKEVEEN VAN 24 APRIL AFGEBLAZEN	6
7. DE GROENE KREEK EN OMGEVING	6
8. NATTE STRUCTUREN IN DE BALIJ.....	7
9. HOUTBUURT IN ROKKEVEEN ONDER DE LOEP.	8
10. PLANTEN ZOEKEN IN HARTJE PALENSTEIN.....	9
11. INTERESSANTE BOTANISCHE VONDSTEN VAN HET TWEDE KWARTAAL .	10
12. NATUUREILAND AAN DE RAND VAN HET OUDE DORP!.....	13
13. DE KNNV BELEEF HET VOORJAAR 2008 IN HET WESTERPARK	14
14. BIJeenKOMST GEDRAGSCODE FLORA EN FAUNAWET	15
GEZIEN IN ZOETERMEER.....	15
15. ZOETERMEERSE WAARNEMINGEN UIT HET VOGELDAGBOEK.....	15
16. BETEKENIS BRAAKLIGGENDE TERREINEN VOOR BROEDVOGELS IN OOSTERHEEM.....	18
17. ALBINO WATERSNIP MET ZWARTE STREPEN	19
18. VARIABELE WATERJUFFERS IN DE TUINVIJVER.....	21
19. NACHTVLINDERS, BIJZONDERE WAARNEMINGEN UIT ZOETERMEER	21
20. NATIONALE NACHTVLINDERNACHT	23
21. NATUUROBSERVATIES UIT MEERZICHT	23

BUITEN DE VERENIGING.....	25
22. MARIA SIBYLLA MERIAN & DAUGHTERS.....	25
23. IMPRESSIE VERTEGENWOORDIGENDE VERGADERING VAN DE KNNV	26
24. CRADLE TO CRADLE.....	27
25. AANKONDIGING EUROPESE NACHT VAN DE VLEERMUIS.....	28
26. NOORDNATUURNIEUWS, ZOMER 2008	28
27. NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	29
28. NAMEN	32
29. IK WIL OOK LID WORDEN	32
30. INDEX	32

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis. Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

Doe 1x per 2 à 3 weken 2 uurtjes mee met de plantenwerkgroep.

Goeie sfeer, boeiend, leerzaam, nuttig.

Informatie: Evelien van den Berg, tel:

079-3213445 (18:00-19:30)

1. Van de redactie

Biodiversiteit mag zich verheugen in een toenemende populariteit. Al sinds het Verdrag van Rio de Janeiro inzake de biologische diversiteit in 1992 wordt het probleem; het in een steeds sneller tempo uitsterven van soorten op aarde onderkend. Het op grote schaal uitsterven van soorten leidt tot grote ecologische instabiliteit met als gevolg dat op termijn het voortbestaan van de mens zelf op het spel staat. Om dat te voorkomen hebben vrijwel alle landen ter wereld dit verdrag ondertekend. Om het voortbestaan van de biodiversiteit in Nederland te garanderen is de ecologische hoofdstructuur (EHS) bedacht. Deze EHS is onderdeel van een groot Europees natuurnetwerk dat Natura 2000 heet. In 2018 moet de EHS in Nederland gerealiseerd zijn. Niet gering allemaal, maar de uitvoering loopt uitermate stroef en we weten inmiddels ook dat we met die EHS alleen de achteruitgang niet kunnen stoppen. Intussen blijft de diversiteit aan plant- en diersoorten in Nederland gestaag teruglopen. Het eerder dit jaar uitgekomen onderzoeksrapport "Halting biodiversity loss in the Netherlands" bevestigt dit beeld nog eens.

Door dit alles hebben de leiders van de Europese lidstaten de afspraak gemaakt dat in 2010 de teruggang van de biodiversiteit tot stilstand moet zijn gebracht. De internationale campagne Countdown 2010 vraagt nu aandacht en steun van alle lidstaten om de doelstelling van 2010 te halen, onder meer: "door de biodiversiteit te laten meewegen in alle beleidszaken, méér te investeren in onderzoek naar biodiversiteit en door voldoende maatschappelijke interesse te mobiliseren". Dat laatste is al een tijdje in volle gang. Zo worden we momenteel gebombardeerd met soorten van het jaar en van de maand, de 1001 soortendag en is 2008 uitgeroepen tot jaar van de biodiversiteit. Daartoe organiseren alle 20 Nationale Parken in Nederland tal van activiteiten, waarbij biodiversiteit het centrale thema is. Een overzicht van alle activiteiten staat op de website Nationaalpark.nl Sinds kort doen de ministeries van VROM en LNV samen hun uiterste best om provincies en gemeenten aan te sporen om zelf biodiversiteitsbeleid te ontwikkelen. Ze nodigen daartoe lokale bestuurders uit om de Countdownverklaring te ondertekenen. Voor een KNNV'er is dit waarschijnlijk niets nieuws. De vraag is natuurlijk wat je er hier als KNNV-afdeling in Zoetermeer aan kunt doen. De gemeente werkt momenteel aan het ontwikkelen van een gedragscode FF-wet voor het beheer en de ruimtelijke ontwikkeling en heeft daarbij hulp gevraagd van de lokale natuurverenigingen. Ben Starink heeft namens onze afdeling deelgenomen aan één van de bijbehorende workshops en doet daarvan elders in dit blad verslag. De bedoeling van dit alles is dat de beschermde en bedreigde soorten die op Zoetermeers grondgebied voorkomen en waarvoor Zoetermeer iets kan betekenen qua voorkomen bekend zijn. Dat maakt het mogelijk dat er met deze soorten zowel in de ruimtelijke planvorming als in het beheer structureel rekening mee kan worden gehouden. De NDFF (nationale databank flora- en fauna) gaat hierbij in de toekomst een grote rol spelen. Zaak is de vinger aan de pols te houden.

2. Vooraankondiging paddestoelenexcursie

Op zondag 19 oktober organiseert de KNNV een paddestoelenexcursie
Gids: Peter van Wely
Verzamelen: 't Westpunt tegenover de natuurtuin
Aanvang: 14.00 uur.

3. De gemeentelijke visie op het Buytenpark

Lodewijk van Duuren
Secretaris KNNV

Gedurende de laatste tien jaar heeft de plantenwerkgroep de plantengroei, de paddestoelenwerkgroep de paddestoelen en de vlinderwerkgroep de dagvlinders in het Buytenpark in hun ontwikkeling gevolgd en bijzondere waarnemingen gedocumenteerd. Natuurontwikkeling heeft in het begrazingsgebied dat door de gemeente in 1999 tot natuurstergebied is verklaard tot nu toe centraal gestaan.

Bij al onze bezoeken aan het park hebben wij ervaren dat de kwaliteit van het natuurstergebied naast in natuurbeleving in engere zin, vooral is gelegen in het genieten van het panorama op de omgeving. Een gedeelte van dat panorama is met de komst van de derde baan al behoorlijk aangetast. De plannen die de gemeente heeft ontwikkeld in de "visie Buytenpark" doen het ergste vrezes m.b.t. de komst van een vierde baan. Ook de invulling die wordt gegeven aan het begrip avonturenlandschap baart ons zorgen.

Het standpunt van de KNNV is dat we niet op voorhand tegen allerlei ontwikkelingen en veranderingen in het park zijn. Tenslotte was het Buytenpark eerst een agrarisch gebied, toen een puinstort en nu een

prachtig natuurgebied met veel reliëf waar grote grazers voor veel afwisseling zorgen. Het relatief kleine deel dat voor sportieve, niet op natuur gerichte recreatie is ingericht hebben we nooit als een probleem ervaren. Met betrekking tot de gemeentelijk visie vindt de KNNV dat de nu ontwikkelde natuur in het stergebied beschermd moet worden en dat bij de verdere planvorming natuurontwikkeling in brede zin een centrale plaats toebedeeld moet krijgen. Als Zoetermeer zijn naam als groene groeistad wil behouden zullen in dit geval de ecologische belangen moeten prevaleren boven de economische.

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

4. Planten zoeken rond de Bazille

Evelien van den Berg

Zaterdag 10 april om 10.00 uur startten we bij het nieuwe rioolgemaal aan de Rokkeveenseweg. Het was deze ochtend winderig, bewolkt en koud. Aanwezig waren Fred R, Fred J, Sinie, Tilly en Evelien. We hadden afgesproken dat we alleen de bijzondere soorten zouden strepen en niet alle algemeen voorkomende. Tilly hield de lijst bij en wij noemden traditiegetrouw de planten op. Johan vertegenwoordigde op de Algemene Ledenvergadering van de KNNV in Zeist onze afdeling deze dag. Gezien het lange koude voorjaar waren nog weinig planten bloeiend te bewonderen en daardoor lastig herkenbaar.

Er stond een grote stevige wikkeplant, look zonder look, rozetten van het jacobskruiskruid en jonge exemplaren van de veldzuring, herkenbaar aan de typische pijlvormige bladvoet. Verder ontdekten we bijvoet en op een luwe plek stond de stinkende gouwe in volle bloei. Daarnaast een prachtige wolfsmelksoort, wellicht een ontsnapte tuinplant. Verderop waar voorheen bouw materiaal van de gemeente opgeslagen had gelegen, lag nu een dik zandpakket met een aantal bekende plantensoorten dat er door deze arme grond anders uitzag. Opvallend waren bijvoorbeeld de roodachtige rozetten van de paardenbloem, de langgerekte vogelmuurplanten, en een teunisbloem van vorig jaar.

Kelle en Sturm (1980)

Fig. 1 Paardenbloem

L. Reichenbach, 1846

Fig. 2 Tweerijige zegge

We verlieten deze plek en liepen naar de wal langs de gevangenis die haaks op de Rokkeveenseweg staat. Aldaar veel duizendblad, rozetten van de grote klaproos, margrietten waarvan de knoppen van plan waren spoedig open te gaan. Ook veldereprijs, krulzuring en bloeiende bosvergeet-mij-nietjes. We staken de weg over en bereikten de verlaten parkeerplaats van het pand van Numico.

Een terrein waar de konijntjes het klaarblijkelijk erg naar hun zin hebben. Sinie vond een bijzondere paddestoel, waarschijnlijk een wasplaat. Zij zoekt het nog uit en zal het ons melden.

We genoten ook van de daar aanwezige mossen en met behulp van een loep konden we een kijkje nemen in deze wonderlijke microwereld.

Prachtig!! Tegenover de parkeerplaats ontdekten we een plek met rijk bloeiende viooltjes.

Vervolgens wandelden we over een voormalige akker naar een watergang waar we genoten van een zwemmende moeder eend met wel 10 kleintjes. Sinie merkte op dat deze beestjes nergens schuilgelegenheid kunnen vinden en dus voor de reigers een gemakkelijke prooi zullen zijn. Het ernaast gelegen slootje bevatte mooie oeverzegge en zowaar al een paar bloeiende pinksterbloemen. Aanvullend: op 14 mei j.l. zijn Tilly Kester en Johan Vos nogmaals wezen kijken om soorten die op de lijst voorzien waren van vraagtekens definitief op naam te brengen. Leuke aanvullingen: groepen prachtig bloeiende damastbloem op de wal en een talud dat rijk begroeid was met tweerijige zegge.

5. Bezoek aan een Zoetermeerse hortus botanicus

Annet de Jong

Verhalen over “de tuin van Henk Lubberdink en Anneke” hoor ik van Hans al vanaf het begin dat zij in Zoetermeer zijn komen wonen.

Hans is een directe collega van Henk en Hans en ik vermaken ons jaarlijks kostelijk op de reünie van “onze” oud-studenten-sport-club. Dat Henk een KNNV-lid is was bij mij bekend, maar ik ben er nooit toe gekomen om eens de telefoon te pakken. Wie schetst echter mijn verbazing toen onder andere Henk zich op de laatste ALV meldde! Een afspraak voor geïnteresseerden was gauw gemaakt. Dinsdagavond 22 april was het dan zover.

Het vrijstaande huis in Meerzicht is gekocht vanwege de grote tuin, ook nog gelegen aan het water. Ons bezoek was vroeg in het voorjaar, dat heeft het voordeel dat in botanisch opzicht alles nog lekker overzichtelijk is, het nadeel is dat het al weer vroeg donker is.

Al wandelend door de tuin vertelde Henk het een en ander.

Ongeveer zeven jaar geleden zijn Henk en Anneke hier komen wonen, een huis met een “gewoon” aangeplante tuin. Gaandeweg hebben zij, stukje bij beetje, allerlei Nederlandse biotopen nagebouwd. Al of niet met ondoorlaatbaar zeil als ondergrond. Ook zijn er verschillende poelen gegraven. Door een simpel buizensysteem wordt al het regenwater dat op het huis valt afgetapt en naar de verschillende delen van de tuin geleid. Ook het water van de schuur van de burens, natuurlijk met toestemming van hen, vindt zijn weg naar de tuin.

De hele tuin is gericht op bloei in voorjaar en zomer, in september wordt alles gemaaid en afgevoerd. Een van de vroegst bloeiende orchideeën, de spinnenorchis, bloeide al! Anneke heeft als specialistische hobby het vermeerderen (beschermen) van Europese orchideeën. Ook de maretakken “doen” het hier goed en worden uitgebreid bestudeerd en in hun ontwikkeling gevolgd. De boom waarin hij op groeit, is van ondergeschikt belang.

Annet de Jong

Fig. 3 Henk Lubberdink met de maretak

Henk en Anneke vonden het heerlijk om nu eens niet te hoeven verdedigen waarom deze wijze van tuinieren het beste tegemoet komt aan hun nieuwsgierigheid en dat zij ook nog ingenomen zijn met het “mooie” resultaat. Om dit te bereiken wordt er niet geschoffeld maar wordt elk ongewenst plantje er wel een voor een eruit getrokken! Over en weer werden wetens(w)aardigheden van de diverse planten uitgewisseld die wel of niet aanslaan, spontaan opkomen of verdwijnen. Vermeldenswaardig is dat er in deze tuin, naast heel veel bijzondere planten in een takkenril ook een echtpaar bunzing woont. In kwartaalbericht nr. 59.16 (januari 2008) Natuurobservaties uit Meerzicht schreef Arno van Berge Henegouwen al iets over dit kleine paradijsje. Ik hoop dat dat niet de laatste keer is.

6. Plantenavond Rokkeveen van 24 april afgeblazen

Johan Vos

Het was koud, donker en winderig en het regende pijpenstelen.

Na kort beraad onder de Mandelabrug besloten Joke, Tilly, Ben, Peter en ik om, bij mijn weten voor de eerste keer in het bestaan van de plantenwerkgroep, een plantenavond af te gelasten! Toen mijn trein een half uur later uit Den Haag wegreed richting Heemstede klaarde de lucht op en toen ik thuis kwam was het inmiddels weer droog.

7. De Groene Kreek en omgeving

Fred Reeder

Op donderdag 8 mei verzamelde de plantenwerkgroep zich op een zo langzamerhand vaste stek bij de brandweerkazerne aan de Olaf Palmelaan om vandaar een bezoek te brengen aan de Groene Kreek.

Fig. 4 Moerasspirea

Fig. 5 Grote kattenstaart

Via een achteraf weggetje fietsten we naar het heemkanaal waar zich in het talud een oeverzwaluwkolonie heeft gevestigd. Voorgaande jaren waren de vogels neergestreken in het daar in de buurt aanwezige gronddepot maar dit jaar hebben ze gekozen voor het enige niet afgewerkte stukje talud van dit kaarsrechte kanaal. Tientallen vogels vlogen af en aan. Bij de Groene Kreek aangekomen hebben we eerst de dijk van randstadrail "onder de loep" genomen. Daar veel pionierplanten die in de voorzomer bloeien zoals koolzaad en zwarte mosterd, duist, kompassla, zandraket, stomp vlotgras en dergelijke die op de lijst werden genoteerd. De Groene Kreek is een ecologisch wijkje in Oosterheem met energie-efficiënte woningen. De wijkvijver ("De Groene Kreek"), die onder meer wordt gevoed met afgekoppeld hemelwater van de huizen, is het verbindend element van de wijk.

Deze waterpartij biedt de ruimte aan natuurontwikkeling waarbij verschillende natte biotopen zich kunnen ontwikkelen. We waren benieuwd of dit al wat had opgeleverd. Nadat we eerst om het wijkje heen waren gewandeld en in de oeverstrook van de ernaast gelegen watergang grote lisdodde, dotterbloem en moerasspirea en valse voszegge aan de lijst hadden toegevoegd, zijn we de wijk ingelopen. Aan de oevers van de eerder genoemde vijver was echter (nog) weinig te beleven. Dat kwam mede doordat de bewoners het wijkgroen net flink onder handen hadden genomen. Het onderhoud van het wijkgroen is een taak die de gemeente bij de bewoners heeft neergelegd zoals men ons vertelde. Zij hadden echter weinig inspraak gehad in de keuze van de beplanting. Door middel van grindbeken (met grote stenen) was de watertoevoer vanuit de omliggende woningen en tuinen naar de plas geregeld. Hier stonden planten als groot hoefblad, gele lis, grote kattenstaart, gevleugeld hertshooi en rode waterereprijs. Deels aangeplant naar wij vermoeden. Niet weg geschoffeld was een ingesneden dovenetel.

Daarna zijn we weer teruggewandeld naar de dijk van randstadrail. Al wandelend scoorden we nog herderstasje, rood zwenkgras, grote klaproos, rode en witte klaver, moeraskers en grote kaardenbol. Al

met al was de hoeveelheid plantensoorten deze avond niet overweldigend en dat zal deels liggen aan het nogal koude voorjaar. Toch tevreden over deze mooie zwoele avond besloten we het tegen 21.00 uur voor gezien te houden en togen Anke, Tilly, Joke, Ben, Johan en Fred weer huiswaarts.

8. Natte structuren in de Balij

Joke de Ridder

Het was lekker weer om buiten te wandelen, de avond van 22 mei. Fred stond al bij de Balijhoeve toen ik aankwam. Anke en Johan volgden en we keken op de kaart wat bedoeld zou kunnen zijn met die "natte gedeelten" die op het programma stonden. Inmiddels meldde Tilly zich ook en fietsten we naar de "blauwe brug" om daar de fietsen te parkeren. Gelukkig kwam Peter er toen ook nog aan, hij had dit gebied als wens opgegeven, maar kon zich dat niet meer herinneren. Vreemd hoor, achteraf gezien had hij beter kunnen zeggen dat dit een erg interessant gebied was (zie verder). Bij de brug begonnen we met een rondje "gewoon" onkruid, maar ja, wat is gewoon.... Er stond volop slanke waterkers, lekker ruikende watermunt, pit- en zeegroene rus, en kleine waterrepepe.

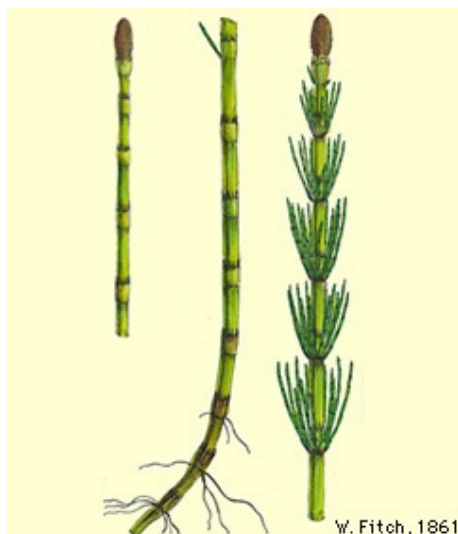

Fig. 6 Holpijp

Fig. 7 Oeverzegge

Over de blauwe brug en verder naar links langs het water begon het ook weer vrij gemakkelijk maar al snel stond ik met Tilly over een paar bijzondere planten gebogen. De andere vier waren inmiddels verder gelopen en stonden te roepen dat ze interessante dingen zagen maar wij wilden ons plekje ook niet verlaten. Snel bleek dat we allemaal hetzelfde zagen: moeraswederik. De vondst van de avond, en dat dan al binnen een half uur! Zie je wel dat Peter gelijk had met zijn keuze. Het was voor het eerst dat de moeraswederik binnen Zoetermeer gevonden werd, hoewel het eigenlijk net buiten Zoetermeer is begreep ik van Johan. Ik hoop dat de foto's van Tilly gelukt zijn, ze had er natte schoenen voor over.

Er stond ook holpijp, had ik ook nog niet eerder gezien hier in de buurt. Verder kleine lisdodde, gewone waterbies, zwanebloem (nog niet in bloei natuurlijk). Wat wel stond te bloeien was een (gevlekte) rietorchis. Opgezocht in de flora waarbij we nog een lesje wiskunde kregen over de hoek die het blad met de stengel maakte.

Al plantensnuffelend zagen we natuurlijk ook de nodige dieren: verschillende waterjuffers, een visdiefje dook in het water, een lepelaar vloog over, en we hoorden groene kikkers kwaken.

Langs deze oever vonden we ook nog moerasrolklaver en ruige en valse voszegge. Ik zocht de zegges op in de flora, oei, wat veel soorten! Maar grassen zijn er nog meer en ik vind het wel leuk om er wat van de leren. Het is nu echt grassentijd en deze avond zagen we de ijle en de zachte dravik, mannagras, kropbaar, ruw beemdgras, liesgras, grote en geknikte vossenstaart, en natuurlijk riet. Ongetwijfeld ben ik er nog een paar vergeten.

Wat er ook veel stond waren verschillende wilgensoorten.

Er waren ook veel vogelgeluiden, het was ook bijna windstil, en ik heb van Peter in ieder geval het geluid van de kleine karekiet geleerd. Aan het eind van het fietspad gingen we nog even het bruggetje over naar rechts, naar een droger stukje. Hier stond dan nog de scherpe boterbloem maar ook het moerasvergeetmij-nietje en de oeverzegge. Ach ja, wat heet droog.

Hier hoorden we het winterkoninkje, de fitis, een koekoek en de zwartkop. Ik vergeet er vast nog een heleboel maar inmiddels liep het tegen negenen en liepen we terug richting fietsen. Mijn hoofd was weer vol genoeg.
Het was een prachtige avond.

9. Houtbuurt in Rokkeveen onder de loep.

Tilly Kester

Op 7 juni stond het adoptieterrein van Gerrit Pelkman op het programma, maar dat ging niet door vanwege ziekte van Gerrit. Dit bezoek hebben we verzet naar 21 juni. Op 24 april stond de Houtbuurt in Rokkeveen op het programma, maar dat werd toen afgeblazen vanwege de regen. Een mooie gelegenheid dus om dit deel van Rokkeveen alsnog te inventariseren. Zo stonden we dus om 10.00 uur precies met z'n drieën, Anke, Johan en ik onderaan de roltrappen van de Mandelabrug. Hoewel we met een klein groepje waren hebben we toch een groot aantal planten gescoord waaronder een aantal leuke soorten. Dit dankzij de variatie in het terrein en het gunstige tijdstip van ons bezoek in het jaar. Het was bewolkt maar verder lekker weer.

Fig. 8 Watermuur

Fig. 9 kleine zandkool

We zijn eerst naar de geluidswal van de A12 gefietst. Bij een klein bouwterrein achter het hek stonden klassieke pioniers als herik, grote klaproos en zwarte mosterd. Daarna hebben we de geluidswal onderzocht. Deze is ooit ingezaaid met een bermmengsel en wordt volgens Johan 6 maal per jaar met de klepelmaaier mishandeld. Het beeld aan de Rokkeveense kant is dat van veel smalle weegbree, gestreepte witbol, witte klaver en een aantal zuringsoorten. Verder nog rechte rolklaver, duizendblad en gewoon biggenkruid. Het talud aan de kant van de A12 vertoonde vrijwel het zelfde beeld aangevuld met een enorme plek met groot hoefblad. Er vloog een bruin zandogje tussen de begroeiing en onderaan de sloot zong in het riet een kleine karekiet. Bij een gebouw bij het spoor was een zeer ruige begroeiing met veel kleeftkruid en grote brandnetel aanwezig met daarin massa's zevenstippelige lieveheersbeestjes en hun larven.

Vervolgens hebben we geprobeerd een stuk langs het spoor te lopen, maar daar stond het rietgras (met z'n rood aangelopen bloeipluimen) menshoog dus daar zijn we maar gauw mee opgehouden. Bij een tweede bouwterrein waar huizen op een "terp" gebouwd worden, vonden we veel pioniers zoals beklierde duizendknoop, stippelganzenvoet, witte krodde e.d. En toen ineens een schitterende pol watermuur, een soort die we in Zoetermeer nog maar 5 keer eerder hebben gevonden! Verder een grote plek met speedistels. Onder de haagbeukheg vonden we kruipklokje en daar vlak in de buurt schapezuring. Bij het Amanthout zagen we plukjes kransmuur op het parkeerterrein. Voor de "natte soorten" zijn we langs het water van de Houtsingel gelopen. De eerste meter van het grazige talud wordt met grof geweld "beheerd" wat goed is af te lezen aan de begroeiing waarin kruipertjes bijna een monocultuur vormen, een doorn in het oog voor de hondenbezitters. In het water zagen we gele plomp, witte waterlelie, heen en waarschijnlijk ook grote egelskop. Door de wijk lopend hebben we de volgende soorten nog kunnen noteren; een witte

muurleeuwenbek, duinriet, gewoon langbaardgras, opvallend veel gehoornde klaverzuring (ook veel in tuinen), kleine zandkool en wit vetkruid. Onder een boompje tussen de bodembedekkers stond een brede wespenorchis. En op het priveterrein op het Arubahout heeft de kransmuur zich enorm uit kunnen breiden. Een opvallend grasje daar in de buurt bleek later een geheel nieuwe soort voor Zoetermeer te zijn: het kransgras (*Polypogon viridis*), waarover elders in dit blad meer.

Tot slot zagen we een prachtige boterbloem met teruggeslagen kelkklippen in een klein boomspiegeltje in een tuin van een bewoner. Zonder het uit te graven kwamen we al determinerend uit bij een knolboterbloem. Na zo'n drie uur inventariseren telde Johan 138 soorten en hebben we deze ochtend afgesloten op De Balijhoeve waar we koffie kregen aangeboden van de beheerder van de boerderij.

10. Planten zoeken in hartje Palenstein

Tilly Kester

Ook dit keer ging de tocht naar het adoptieterrein ten noorden van de Zoetermeerse plas niet door. Een alternatief was echter gauw gevonden. In het hart van Palenstein ligt al ruim 2 jaar een groot terrein braak. De bedoeling is dat hier in de toekomst een Brede School zal verrijzen. Johan was toevallig kortgeleden langs gefietst en hem was de spontane plantengroei opgevallen.

Fig. 10 Hazenpootje

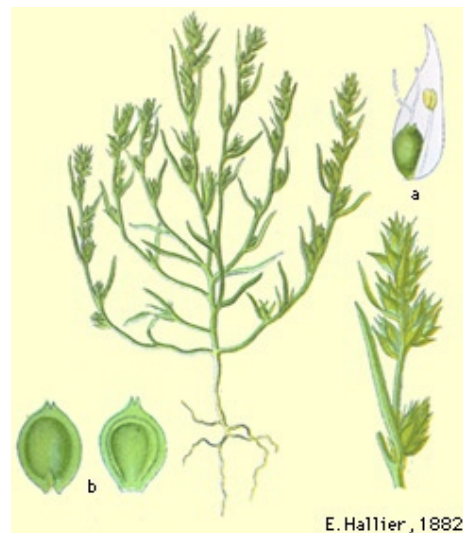

Fig. 11 Smal vlieszaad

Op zaterdag 21 juni om 10.00 uur ontmoetten Joke, Johan en ik elkaar bij de Mormonenkerk. Bij de "Eetkeet" kropen we door een opening in het hekwerk rondom het braakliggend terrein. Een groot deel van het terrein is zandig en vrij vlak. In de verte lagen grote hopen grond waar een kraan, zelfs op zaterdag continue bezig was. Het weer was aangenaam met behoorlijk wat wind.

Wat opviel was dat er veel plekken met witte klaver te zien waren met daarnaast verspreid over het terrein grote plukken citroengele en witte honingklaver. Daarnaast echte kamille en een paar grote groepen prachtig bloeiende akkerdistel. Het verschil tussen groepen mannelijke en vrouwelijke planten was prachtig te zien aan de bloemhoofdjes.

Op grote afstand zijn de natte plekken in het terrein af te lezen aan de afwijkende plantengroei. Hoewel nu gortdroog troffen we hier: rode waterereprijs, mooie pollen uitgegroeide pit- en zeegroene rus, zomp- en platte rus, greppelrus, grote lisdodde maar ook harig wilgenroosje, viltige basterdwederik, grote kattenstaart en moerasvergeet-mij-nietje. Over het hele terrein kwamen diverse bomen en struiken op zoals vlinderstruik, diverse wilgensoorten, (zwarte) populier en vlier. In de goot van de "Eetkeet" stond had zich trouwens een mooie es gevestigd. Wat de grassen betreft viel vooral het prachtig bloeiende en alom aanwezige fioringras op. Van zo'n braakliggend terrein is bekend dat het naast veel verschillende soorten ook altijd garant staat voor de nodige verrassingen. Uit de categorie minder algemeen in Zoetermeer vielen op: rood guichelheil, hazenpootje, bloeiende middelste teunisbloem, bezemkruid en smal vlieszaad. Maar de meest onverwachte soort van deze dag was ongetwijfeld dubbelkelk!

Fig. 12 Dubbelkelk

Het ging hier om een prachtig uitgegroeid exemplaar van zeker 50 cm. hoog. Deze soort, die vooral uit Zeeland bekend is, is nog maar één keer eerder in Zoetermeer waargenomen. Het achterste deel van het terrein was veel heuvelachtiger en had wel wat weg van een duinlandschap. Hier vooral mooie kleurschakeringen: het lichtgroen van grote hoeveelheden jonge canadese fijnstraal, het wit van het kruipertje en roodachtige tinten die veroorzaakt werden door diverse grassen, waaronder rood zwenkgras. Wat de vlinders betreft hebben we deze dag bruine zandoogjes, diverse witjes en een kleine vos waargenomen. In ruim 2 uur hebben we 110 plantensoorten aangestreept. Een bezoek dat zeker de moeite waard was. Je zou iedere wijk zo'n braakliggend terrein gunnen, al is het alleen maar voor kinderen om er de natuur te ontdekken!

11. Interessante botanische vondsten van het tweede kwartaal

Johan Vos

Deens lepelblad (*Cochlearia danica*) voor het eerst gevonden op een lineaire groeiplaats naast de rails ter hoogte van station Zoetermeer-Driemanspolder. Tot nu toe is de aanwezigheid van deze zoutverdragende soort altijd in verband gebracht met het strooien van zout om de gladheid te bestrijden. Hoewel de samenstelling van het strooizout inmiddels wat is veranderd schijnt dat de verspreiding van het Deens lepelblad niet te deren. Waarom deze soort nu het ballastbed ter hoogte van het perron heeft verkozen kan wellicht verklaard worden vanuit het gegeven dat de perrons tegenwoordig ook met pekels bestrooid worden. En dat zout zal ongetwijfeld ook uitspoelen.

Johan Vos

Fig. 13 Duinvogelmuur

Duinvogelmuur (*Stellaria pallida*) maakt aanspraak op de titel, meest onopvallende wilde plantensoort van de Nederlandse flora. In het voorjaar, vooral op open, kapot gelopen plekken in gazons of aan boomvoeten kan je deze onopvallende vogelmuursoort tegenkomen. Het is een éénjarige, geelgroene plant met kleine kroonbladen die vaak ook ontbreken. In tegenstelling tot bij de (gewone) vogelmuur wijken de stijlen vanaf de voet uiteen, bij de vogelmuur gebeurt dat aan de top. Jaren geleden, op een plantenexcursie in Palenstein wees Joop Mourik ons op deze soort, daarna hebben we haar waarschijnlijk steeds over het hoofd gezien tot ik haar dit voorjaar op 29 april opnieuw in de wijk Driemanspolder in het Arianepark aantrof.

Bleeksporig bosviooltje (*Viola riviniana*) op 29 maart in het centrum van Buytenwegh onder een haag aangetroffen. Het bleeksporig bosviooltje is vooral te herkennen aan de knotsvormige gegroefde of ingedeukte spoor en de zijdelingse kroonbladen die de bovenste aan de voet bedekken. Dit in tegenstelling tot het donkersporig bosviooltje uit het Westerpark die een ongegroefde spoor draagt en waarvan de zijdelingse kroonbladen de bovenste niet bedekken. Het bleeksporig bosviooltje hebben we pas één keer eerder in Zoetermeer, in Palenstein waargenomen.

Moeraswederik (*Lysimachia thyrsiflora*) net buiten Zoetermeers grondgebied aangetroffen. De aanleg van moerasstroken langs de watergangen in het Balijbosgebied begint zijn vruchten af te werpen. Tijdens de plantensoektocht van 22 mei j.l. (zie het verslag van Joke de Ridder in dit blad) troffen we deze moerassoort voor het eerst aan. Hierdoor kon ook deze soort aan de Zoetermeerse flora toegevoegd worden.

Tilly Kester

Fig. 14 Bleeksporig bosviooltje

Tilly Kester

Fig. 15 Moeraswederik

Stijf hardgras (*Catapodium rigidum*) in De Leyens en Seghwaert houdt stand. Gezien stijf hardgras een bij wet beschermde plantensoort is, heeft haar verspreiding onze speciale aandacht. Op de al lang bekende groeiplaats in De Leyens aan de Broekwegkade onder en rond de daar aanwezige ligusterhagen stond de soort op 24 mei in flinke aantallen. Ook in Seghwaert duikt het stijf hardgras regelmatig en op verschillende groeiplaatsen op. We noemen het Vuurdoornpark, de Muizenweide en de Olijfgaarde.

Tilly Kester

Fig. 16 Stijf hardgras aan het Vuurdoornpark

Tilly Kester

Fig. 17 Kransmuur

Kransmuur (*Polycarpon tetraphyllum*), nieuwe vindplaats in De Leyens. De Rokkeveense groeiplaats aan de Houtsingel is inmiddels een aantal jaar bekend. Op zoek naar het Stijf hardgras aan de Broekwegkade trof Tilly op 24 mei in de verharding op en rond een aantal parkeerplaatsen de tweede groeiplaats van deze nieuwkomer aan. Het betreft hier een tiental planten.

Kransgras (*Polypogon viridis*) nieuw in Zoetermeer. Opnieuw is de Zoetermeerse flora een grassoort uit Zuid-Europa rijker. Nadat eerst de soort aan de rand van Seghwaert was aangetroffen, vonden we haar daarna in Rokkeveen op zaterdag 7 juni. De vraag is of het om een soort gaat die we tot nu toe over het hoofd gezien hebben of dat we getuige zijn van de lokale opmars van een zuidelijke soort? Floron presenteerde de vondst van deze soort in West-Friesland als 1^e vondst ten noorden van het Noordzeekanaal op de variadag in december 2007. Verder is de soort in juni 2008 ook gemeld uit Nijmegen en Haarlem.

Tilly Kester

Fig. 18 Kransgras

Tilly Kester

Fig. 19 Klein glaskruid

Klein glaskruid (*Parietaria judaica*) aangetroffen tegen de gevel van een woning aan het Vuurdoornpark in Seghwaert. Deze beschermde muurplant duikt steeds vaker op kalk- en voedselrijke plekken tussen de verharding in steden en dorpen op. In Zoetermeer is deze soort (nog) een uiterst zeldzame verschijning.

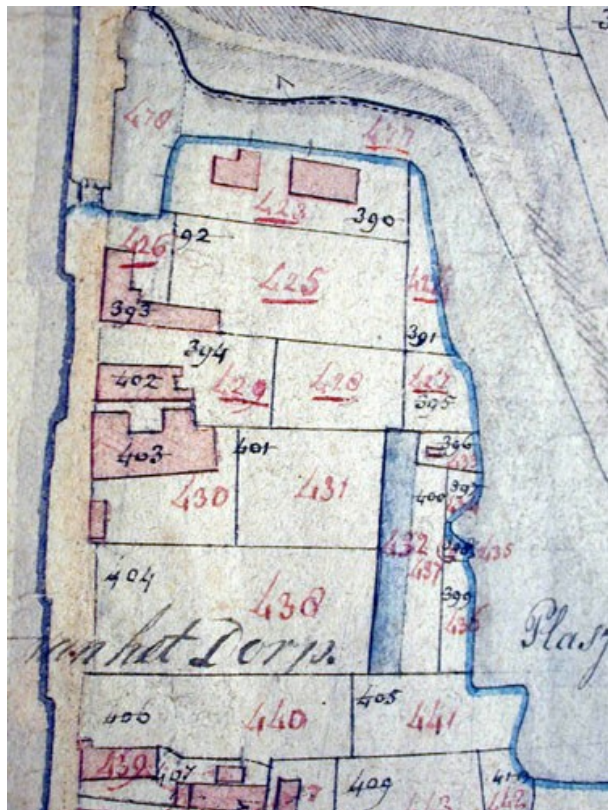
Hard zwenkgras (*Festuca brevipila*) is zo'n grassoort dat hier al langer voorkomt. Ooit hebben we materiaal dat naast de spoorlijn is aangetroffen ter determinatie opgestuurd maar van een officiële waarneming (plus opname in onze databank) is het tot nu toe niet gekomen. De reden hiervoor is dat het geslacht zwenkgras (*Festuca*) bekend staat als uiterst lastig. De soorten en cultuurvariëteiten zijn niet altijd even gemakkelijk op naam te brengen. Ook worden met het inzaaien van grasmengsels nogal eens "vreemde" cultuurrassen in omloop gebracht. Daar komt nog bij dat de indeling en de naamgeving van het geslacht *Festuca* met de regelmaat van de klok wordt aangepast aan nieuwe inzichten. Toch is hard zwenkgras volgens kenners redelijk gemakkelijk in het veld te herkennen.

De planten vallen op door het fijne (smalle)blad en de veelal blauwgroene kleur. De bloeiwijze toont een sterke gelijkenis met die van rood zwenkgras (*Festuca rubra*). Hard zwenkgras is van de laatste te onderscheiden omdat de bladscheden tot aan de voet gespleten zijn. Bij rood zwenkgras zijn ze tot bovenaan kokervormig vergroeid.

12. Natuureiland aan de rand van het oude Dorp!

Johan Vos

Jarenlang al kijk ik vanuit mijn werkplek in de stadhuistoren op de groene zoom rond het oude dorp Zoetermeer. Uiteraard heb ik tijdens de vele lunchpauzewandelingen wel eens een kijkje genomen tegenover het Oude Huis en rond de Nicolaasschool, maar veel meer dan een globale indruk van het groen daar heb ik nooit gehad. Daar komt bij dat het rechthoekige eiland tegenover 't Oude Huis al sinds de jaren '70 van de vorige eeuw niet toegankelijk is. In verband met de planvorming rond "De Culturele As" zijn eind mei de bomen op het eiland beoordeeld en op kaart gezet. Van deze gelegenheid heb ik toen gebruik kunnen maken om ook de stand van de natuur op het eiland eens wat nader te bestuderen.

bewerkt door Ed Stevenhagen

Fig. 20 Het Natuureiland in 1832

Het bijgaand kaartje toont de situatie in 1832; het Plasje rechts is de Grote Dobbe; perceelnummers:
430 pastorie en erf
431 tuin
432 vijver
433 schuur en erf
434 bos
435 koepel en erf
436 bos
437 laan
438 tuin.

Johan Vos

Fig. 21 Het Natuureiland nu

Wat het meest opviel was de aanwezigheid van bomen met een voor Zoetermeer enorme omvang. Prachtige volwassen essen (inclusief veel zaailingen), veel jonge iepen (vrijwel zeker betreft het hier de inheemse veldiep), gewone esdoorns, een aantal gigantische paardekastanjes, een majestueuze italiaanse populier en aan het water een aantal zeer oude, over het water hangende elzen. Veel bomen zijn tot bijna bovenin begroeid met vuistdikke klimopstengels. In de struiklaag meidoorn, rode kornoelje, veldiep en rozen. De kruidlaag bevatte bekende bosrandsoorten als fluitenkruid, look zonder look, dagkoekoeksbloem, hondsdrif, witte dovenetel, zevenblad en brede stekelvaren. Ook storingsindicatoren als grote brandnetel en kleefkruid waren in beperkte mate aanwezig. De enige daar aanwezige echte bosplant was het reuzenzwenkgras dat maar van een enkele andere groeiplaats in Zoetermeer bekend is.

Als je het soortenspectrum op je in laat werken is het duidelijk dat we in plantensociologische zin met het essen-iepenbos te maken hebben. Daar de kans groot is dat deze groensnippers rond het Dorp door de eeuwen heen altijd "groen" zijn geweest hebben we hier wellicht te maken met in genetische zin waardevol autochtoon materiaal. Toen ik me dat realiseerde heb ik contact gezocht met Ronald Grootveld van het historisch genootschap met de vraag wat er in historische zin bekend is van het natuureiland.

Hij meldde het volgende:

Het gebied Dorpsstraat 10 was in de 18e eeuw een buitenplaats, Hofrust genaamd. In 1766 is die door de Hervormde gemeente als pastorie aangekocht. Het huidige pand verving in 1928 die pastorie. Op een kaartje aanwezig bij het hoogheemraadschap van Rijnland uit ca. 1767 is precies dezelfde percelering te zien. Dat betekent dat de huidige slotjes en het eilandje dus in het midden van de 18e eeuw al zo aanwezig waren. Uit eigen waarneming weet ik dat het eilandje in ieder geval na 1970 ongebruikt is geweest.

Op de kaart uit 1832 staat op het eilandje een theekoepel die waarschijnlijk uit de 18e eeuw dateert. Dit gedeelte van de Dorpsstraat is nooit verveend en is dus één van de weinige plaatsen in Zoetermeer waar de middeleeuwse grond nog aanwezig is, zij het opgehoogd en ingeklonken in de loop der eeuwen. Dit alles bevestigt mijn vermoeden dat de kans op een waardevolle begroeiing van het natuureiland groot is. Voor meer zekerheid is nader onderzoek noodzakelijk. Of dat gaat plaatsvinden is echter de vraag.

13. De KNNV beleeft het voorjaar 2008 in het Westerpark

Johan Vos

Er zijn van die dagen die je je later herinnert als de dag dat de lente begon. Zo'n dag was zaterdag 3 mei. Een prachtig blauwe lucht, windstil, een heerlijke temperatuur en een wonderlijke rust die alleen verstoord werd door uitbundige vogelzang. Dit alles in een decor van bloeiend fluitenkruid, look zonder look, kruipend zenengroen, dotter- en pinksterbloem, hondsdrif, donkersporig bosviooltje en vogel- en zoete kers. Ons kleine maar selecte gezelschap (zoals onze vroegere voorzitter Jan Parmentier placht te zeggen) stond onder leiding van Peter van Wely.

Johan Vos

Fig. 22 Excursie 3 mei 2008

Gezien de natuur om 10.00 uur 's ochtends nog een beetje moet opwarmen begaven we ons eerst richting Schaapswei die volgens Peter tegenwoordig beter Ganzenwei genoemd kan worden. Sinds de grauwe gans weer helemaal terug is in ons landschap (voor het ontstaan van de Oostvaardersplassen was deze soort vrijwel uitgestorven in Nederland) blijkt ook het Westerpark erg in trek te zijn voor deze soort. Volgens een ruwe schatting zijn er dit jaar zeker 300 - 400 kuikens op Zoetermeers grondgebied geboren. Zelfs de brutale nijlgans is niet opgewassen tegen zo'n overmacht. Vervolgens hebben we de groeiplaats van de grote keverorchis bekeken en geconstateerd dat deze soort ook dit jaar weer met zo'n 60 exemplaren present is. Veel planten stonden in knop terwijl uit andere de bloeistengels al waren weggevreten. Waarschijnlijk het werk van konijnen.

Onder het lopen duikt regelmatig het bont zandoogje op, een vlindersoort waar eigenlijk niemand meer echt van schijnt op te kijken. Een andere minder algemene soort is het bitter barbarakruid dat in sommige jaren massaal optreedt en dan vervolgens ook weer jaren nauwelijks zichtbaar is. Op de plek waar lang geleden puinbrokken in cirkels zijn neergelegd en die nu volledig overgroeid zijn met bramen en dichte struiken hebben we het welluidende geluid van de tuinfluiter goed kunnen horen. Volgens Peter doet de zang denken aan een vlug zingende merel. Dit soort plekken wordt echter steeds zeldzamer door de neiging van beheerders om alles transparanter te maken. Vervolgens ontstond er discussie over de zin van het bijplanten van beuken, eiken en lijsterbessen nadat er flink is "gesnoeid/gedund" deze winter. Zeker het planten van beuken ligt niet voor de hand op een bodem waar essen-iepenbossen van nature thuishoren. Verderop in het park ontdekten we een roodkopvuurkever die in Zoetermeer algemeen voorkomt en in Nederland onder andere bekend is uit wilgenbroekbos. De laatste vier jaar wordt hier ook de zwartkopvuurkever waargenomen die van nature in Zuid-Limburg thuishoort.

In de grote centrale grasvlakte op het eiland werd geconstateerd dat de smalle weegbree op dit moment sterk dominant aanwezig is en dat dat per jaar kan variëren.

Toen zagen we ineens, naast wat klein geaderde witjes ons eerste oranjetipje langs vliegen. De laatste soort vertoont al een aantal jaren de neiging om zich in het Westerpark te vestigen. *NB: Later hoorden we dat Winfried van Meerdendonk op zondag 4 mei een oranjetipje in het Buytenpark heeft waargenomen.*

Vervolgens trokken we de natuurtuin in. De brede orchis is dit jaar blijkbaar laat, slechts één exemplaar begon al enigszins te kleuren. En toen was het tijd voor de vuurjuffers, ik heb er 34 genoteerd waaronder één vrouwtje, maar het is mogelijk dat ik er een paar gemist heb. Ook de variabele waterjuffer werd gezien en een net uitgeslopen lantaarntje en toen ons tweede oranjetipje. Op het groot hoefblad bij de molengang ontdekten we twee wijngaardslakken die al jaren in de natuurtuin stand houden. Opmerkelijk afwezig waren de groene kikkers maar daarvoor was het wellicht nog te vroeg. Bij de ingang van de tuin namen we afscheid en dankten we Peter voor zijn inspirerende verhalen. In de verte typische Westerparkgeluiden van koekoek en groene specht. Op weg terug richting station nog een Citroentje en een dagpauwoog gezien. Samenvattend: een zaterdagochtend die je lang bijblijft.

14. Bijeenkomst gedragscode Flora en faunawet

Ben Starink

De gemeente Zoetermeer wil graag een gedragscode voor bestendig beheer en gebruik en voor de ruimtelijke ontwikkeling voor de Flora -en faunawet laten opstellen. Een officieel door het ministerie goedgekeurde gedragscode heeft als voordeel dat voor allerlei werkzaamheden niet steeds weer een ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Daartoe is op 22 april 2008 de workshop "Ontwikkeling Gedragscode Flora en Faunawet" georganiseerd die werd geleid door Marjo Kroeze van het bureau BuildDesk en waarbij de diverse Zoetermeerse natuurorganisaties vertegenwoordigd waren. Eerst werd een korte inleiding gegeven over de werking van de Flora -en Faunawet door Marc van de Valk van het bureau Waardenburg. Vervolgens werd aan de hand van een tweetal cases getracht de belangrijkste zaken die in een gedragscode geregeld moeten worden boven water te krijgen.

Casus 1 ging in op het beheer en onderhoud van een recreatiegebied of sportpark. Hierbij werd levendig overlegd of de uit te kiezen maatregelen wel in de praktijk zouden werken. De beschikbaarheid van gegevens blijkt hierbij een knelpunt te zijn. Vervolgens werd gepoogd om de verschillende beheermaatregelen aan de verschillende habitats (groene verschijningsvormen) te koppelen.

Casus 2 had een wat andere opzet. Deze had betrekking op de aanleg van een high-tech bedrijventerrein in een natuurlijk agrarisch gebied. In dit gebied komen onder andere kleine modderkruiper, bittervoorn, moeraswespenorchis, rugstreepad en diverse soorten vleermuizen voor. De hoofdvraag was wat er in de ruimtelijke gedragscode dient te staan om het werk zo soepel mogelijk en met minimale schade voor de beschermde soorten te laten verlopen. Hierbij werd ingegaan op de diverse fasen die een bouwproject doorloopt, beginnend met de initiatieffase en eindigend met de realisatiefase. Per fase zijn verschillende onderzoeken en maatregelen noodzakelijk. Verrassend was dat vanuit de ruimtelijke ordeningshoek werd aangegeven dat de natuur haar gang mag gaan op bouwterreinen voordat de bouwwerkzaamheden daadwerkelijk beginnen omdat standaard toch ontheffing wordt aangevraagd. Dit om bewoners en natuurorganisaties tegemoet te komen. Communicatie is hierbij van groot belang.

Conclusie: een interessante brainstormsessie met deelnemers van verschillende achtergronden, die verschillende belangen vertegenwoordigen. Deze sessie was de eerste in een reeks van drie.

GEZIEN IN ZOETERMEER

15. Zoetermeerse waarnemingen uit het vogeldagboek

Adri de Groot

Zaterdag 29 maart

Dinsdag in het Prielenbos een tiftjaf gefotografeerd. Er zaten een stuk of vijf vogeltjes die laag boven het water naar insecten zochten, hoog in de bomen zullen er door de harde wind nog niet veel te vinden zijn.

Fig. 23 Tjiftjaf

Fig. 24 Man bruine kiekendief sleept een tak voor het nest aan.

Woensdag 16 april

Op diverse plaatsen in mijn omgeving heb ik de afgelopen dagen bruine kiekendieven gezien die volop bezig waren met baltsvluchten en met het bouwen van nesten. Het zijn grondbroeders en daardoor kwetsbaar voor roofdieren en loslopende of verwilderde huisdieren. Gelukkig bouwen ze hun nest meestal op niet makkelijk toegankelijke en verborgen plekjes.

Vrijdag 18 april

De kneu, lid van de grote vinkenfamilie, is een onopvallend vogeltje. Verreweg de meeste keren verraadt hij zijn aanwezigheid door zijn karakteristieke roepjes. Maar je moet altijd opletten, want het geluid lijkt een beetje op familiegenoten putter en groenling. Niet zijn zang, die is zacht maar kan lang aangehouden worden en streelt de oren.

Het vrouwtje is erg onopvallend, in zomerkleed is de man rood op de kop en op de borst. Maar vanaf afstand heb je dan nog meestal een verrekijker nodig om die fraaie kleurtekening te onderscheiden. Volgens het door mij vaak geraadpleegde SOVON Vogelonderzoek broedden er in 2000 zo'n 40 à 50.000 paar in ons land en zou het aantal stijgen.

In het ruige Zoetermeerse Buytenpark (dat voor de natuur verloren lijkt nu plannenmakers er plezier in zien) heb ik dinsdag met groot plezier een paartje kneuen gevolgd tijdens de nestbouw.

Op een tiental meters was het paar bezig een nest te bouwen, laag in een groot bosje met o.a. bramen. Ook blauwborst was in die begroeiing aan het scharrelen, evenals merel en winterkoning. Ook nesten?

Ze gingen telkens samen op stap, de toekomstige pa en ma van jonge kneutjes. Ma deed al het werk, verzamelde in de directe omgeving (hooguit twintig meter ver) nestmateriaal, pa keek toe en volgde het vrouwtje als ze terugvloog naar de bramenstruik. De man ging dan vlakbij op een takje zitten, wachtte tot de vrouw het materiaal geordend had (overigens alles in de struiken, voor mij niet te zien) en dan vlogen ze samen weer weg.

Maar onderschat de rol van de man niet! Dat heb ik in een uurtje zeker driemaal gezien. Want er zijn kneukenkapers op de kust. Andere mannen die een oogje op het vrouwtje laten vallen en wellicht zelfs het hele nest in beslag zouden willen nemen. Daarom zit de man op de uitkijk. Indringers worden snel verjaagd, de man gaat vervolgens boven op een tak zitten en gaat zijn triomfmars spelen, hij bakent zingend nog eens duidelijk zijn territorium af.

Het vrouwtje wacht dan een tijdje, maar als de heerser is uitgezongen, vliegen ze samen weg en begint het verzamelen van nestmateriaal, het aanvliegen, wegvliegen enz. opnieuw. Uiterst boeiend om te volgen!

Maandag 21 april

Een tapuit in het Buytenpark, waar ik tevergeefs gezocht heb naar beflijsters. Zeg maar: merels met een witte kraag. Op doortrek doen ze vaak het Buytenpark aan, zoals in het weekend. Zoals overal het geval is waar nog wat ruige gebieden liggen en wethouders willen scoren, zijn er vergevorderde plannen om de natuur in het Buytenpark op te offeren voor actieve recreatie.

Waarom moeten daarvoor toch altijd stukjes natuur gebruikt worden? Een schande voor Duurzaam Zoetermeer. Vandaag kon ik nog genieten van enkele uitbundig zingende rietzangers, rietgorzen en een roepende blauwborst in de rietkraagjes die links en rechts verspreid liggen. Zeven regenwulpen

vlogen langs, er was flinke trek van kneuen en graspiepers, 2 goudplevieren en 2 watersnippen waren in het gebied, een grasmus, en tal van andere soorten. Nog wel.

Fig. 25 Man kneu op de uitkijk bij zijn nest in het Buytenpark

Fig. 26 Rietgors in zijn biotoop: riet in het Zoetermeerse Buytenpark

Vrijdag 25 april

Mijn gevoel voor eigenwaarde leek vanmorgen een flinke deuk op te lopen. Terwijl ik naar een levendige oeverzwaluw wand zat te kijken, brak een poot van mijn krukje, viel ik achterover en maakte ik ongetwijfeld vreemde, stramme capriolen, ook al om mijn camera niet in de modder te laten vallen. Zonder krukje zat ik later op mijn matje. Dacht ik. Maar ik zat er helemaal naast want ineens voelde ik nattigheid. En dan nog die oeverzwaluwen. In hun speurtochten naar nestmateriaal en naar insecten vlogen ze zo vlak langs mijn hoofd dat ik me afvroeg of ik soms ook een insect was. Braakliggende terreinen zijn een eldorado voor plant en dier. Voordat de mens er gaat wonen of werken profiteert de natuur optimaal van het bouwrijp maken van de grond. Zand- en grondhopen, ruige vlaktes met kruiden, drassig, poeltjes, kortom zoals 'de natuur' hoort te zijn. Zo was dat jaren in de grote Zoetermeerse nieuwbouwwijk Oosterheem; het einde van 'de natuur' komt in zicht. Elk jaar konden oeverzwaluwen daar profiteren van die wanden van zand en grond. In alle delen van Oosterheem hebben deze kleine zwaluwen inmiddels wel gebroed. Na een tijdje naar hun drukke bezigheden aan de wand te hebben gekeken, heb ik een plekje opgezocht om zwaluwen te fotograferen die nestmateriaal kwamen halen. Een lange en geen droge zit. Volgens Sovon Vogelonderzoek Nederland gaat het de laatste tijd beter met oeverzwaluwen. In 2004 zijn tijdens een telling 22.500 broedparen van deze Rode-Lijstsoort geteld.

Fig. 27 Een oeverzwaluw komt aanvliegen bij het veldje waar ik ze al eerder wat materiaal had zien oppikken om hun nesten te stofferen.

Fig. 28 Man sperwer

Maandag 5 mei

Zaterdagmiddag stond ik, hangend tegen mijn fiets, doodstil onder een struik in het Prielbos. Ineens hoorde ik vlak boven mijn hoofd een zacht 'plof': een man sperwer was op een meter of drie afstand op een

tak gaan zitten. Kennelijk was hij op een prooi gefixeerd want ik kon, hoewel uiterst voorzichtig, onopgemerkt door bladeren heen wat foto's van de vogel maken.

Fig. 29 Man zwartkop

Woensdag 7 mei

In de wijk Oosterheem in Zoetermeer vliegen de oeverzwaluwen vrolijk rond, in de buurt 3 kluten, verderop een man roodborsttapuit en twee zingende (dus mannen) zwarte roodstaarten.

Vrijdag 16 mei

Zwartkoppen behoren tot de vogels die het verblijf in de natuur veraangemen. Ze zitten vaak op bijna onzichtbare plekjes te zingen, zoals deze man woensdag in het Zoetermeerse Westerpark, maar hun melodieuze zang hoor je van ver en laat op het trommelvlies aangename trillingen achter.

16. Betekenis braakliggende terreinen voor broedvogels in Oosterheem

Marcel van der Tol

Zondag 20 april heb ik twee van deze terreinen uitgebreid onderzocht. Ik ben vanaf zonsopgang tot het einde van de middag aanwezig geweest. Hieronder mijn bevindingen.

Op het eerste terrein heb ik de volgende broedvogelsoorten aangetroffen:

Kievit	ca 7 paar waarvan 1 paar met kuikens van hooguit een week oud. Het gedrag van oudervogels wijst direct op broedgevallen. Scholekster: 1 paar, alarmerend en parend.
Kluut	4 paar, gedrag ten opzichte van predatoren, zoals buizerd, zilvermeeuw en zwarte kraai wijst op broedgevallen.
Blauwborst	6 zingende mannetjes. In deze tijd beginnen de vrouwtjes met broeden, dus er moet rekening gehouden worden met broedgevallen. Nergens in deze regio wordt zo'n hoge dichtheid aan broedparen gevonden.
Rietgors	1 zingend mannetje. In deze tijd wordt met broeden begonnen.
Grasmus	1 zingend mannetje. De eerste waarneming voor 2008. Nestbouw kan bij deze soort direct na aankomst beginnen.
Kuifeend	1 paar in het heemkanaal. Deze soort start laat met broeden en broedt op het land in de dekking van vegetatie.
Slobeend	1 paar in moerassig gedeelte. In deze tijd wordt met broeden gestart.
Fazant	meerdere hanen en hennen
Wilde Eend	meerdere paren, kuikens zullen binnenkort verschijnen.
Meerkoet	1 nest
Canadese gans	1 paar
Kleine plevier	baltzend mannetje, is/wordt waarschijnlijk een broedgeval.
Oeverzwaluw	1 kolonie van ca 40 nesten in de steile wand van het heemkanaal.

In het noorden van het gebied bevindt zich vermoedelijk een kolonie konijnen en her en der in het gebied verblijven hazen.

Ook heb ik in het voorbijgaan, dus niet volledig, sloten en poelen bekeken op de aanwezigheid van padden en kikkers. Ik heb geen beschermde amfibieën aangetroffen.

Op het tweede terrein heb ik de volgende broedvogelsoorten aangetroffen:

Kievit	ca 4 paar, het gedrag wijst op broedgevallen.
Scholekster	2 paar, alarmerend.
Kluut	2 paar, het gedrag wijst op broedgevallen.
Blauwborst	5 zingende mannetjes.
Veldleeuwerik	2 zingende mannetjes.
Graspieper	1 zingend mannetje.
Waterhoen	1 paar aanwezig.
Meerkoet	2 paar aanwezig en baltsend.
Patrijs	1 paar aanwezig.
Fazant	meerdere hanen en hennen.
Wilde eend	meerdere paren.
Kneu	1 paar aanwezig.
Rietgors	1 paar aanwezig.
Gele Kwikstaart	aanwezig

Voor kievit, kluut, blauwborst en de veldleeuwerik moet er vanuit gegaan worden dat er ten tijde van het onderzoek al gebroed wordt.

Ook hier verblijven hazen en konijnen. Ik ben geen sporen van amfibieën tegengekomen.

Conclusie van het onderzoek luidt dat braakliggende terreinen van zeer grote betekenis zijn voor broedvogels die gebruik maken van de tijdelijk gunstige omstandigheden. Werkzaamheden die de broedende vogels, hun nesten en/of hun jongen verstoren kunnen dan ook pas na de broedtijd uitgevoerd worden. Gelukkig was dat in Oosterheem mogelijk.

Remco Bordewijk

Fig. 30 Braakliggende terrein Oosterheem

Annet de Jong

Fig. 31 Oeverzwaluwen

17. Albino watersnip met zwarte strepen

Annet de Jong

Afgelopen zaterdag 7 juni ging ik met een huisvriend van ons naar de oeverzwaluwen in Oosterheem. Ook hij wou eens met eigen ogen zien hoe de volwassen oeverzwaluwen de kleintjes in de nestgaten aan het voeren zijn. Op het moment dat we aankwamen hoorden wij een oorverdovend gekrijs in de lucht. Een kraai viel een "witte" vogel aan. Al gauw vloog de kraai weg, maar de vogel stortte neer op de grond en het zag er uit dat hij zwaar gewond was. Liep mank en zijn vleugels waren wijd open gespreid alsof ze gebroken waren. We hadden beiden geen flauw idee wat voor vogel het was. Dat het een bijzondere was,

was wel duidelijk. Dus gaven we hem de naam “albino watersnip met zwarte strepen”. Vriendlief was zo met de zielige vogel begaan dat hij de dierenambulance gebeld had voordat ik het door had. Wachtend op de dierenambulance richtten we onze verrekijkers op de oeverwaluwwal.

De ambulance was er binnen enkele minuten, maar.....de zwaar gewonde vogel was letterlijk gevlogen! Nergens meer te bekennen. Ook niet na een intensieve zoektocht rond de plek waar we hem/haar zagen neerstorten. De ambulancemedewerkers konden alleen bedenken, dat het misschien een ekster zou kunnen zijn. Dat konden we met 100 procent zekerheid ontkennen. Zij bekenden wel dat zij van deze natuurlijke natuur niet zoveel verstand hadden en we gingen toen ieder ons eigen weg. Nadat we uitvoerig hadden genoten van het schouwspel van de oeverwaluwen en een foeragerende visdief, liepen we naar onze fietsen. Toen zagen wij tot onze stomme verbazing een eindje verderop twee kerngezonde volwassen exemplaren van de “albino watersnip met zwarte strepen”. Wat een prachtbeesten! Zo sierlijk en gracieus liepen zij daar op hun hoge poten wat heen en weer te stappen. Nog niet bekomen van deze verrassende confrontatie zagen we in de buurt van Paps en Mams vogel vier prachtige grijze donzige jongen lopen, foeragerend in de plassen vlak naast de asfaltweg.

Auto’s en fietsers reden een meter naast hen op het asfalt en het derde hen niet, de kleintjes hadden het druk met eten. Ook wij konden op een afstand van een meter of 20 uitvoerig blijven kijken zonder dat het volwassen vogelechtepaar alarm sloeg.

Paps en mams vogel hadden meer zorgen om de kraai die ergens ver weg wat loze kreten liet horen. Helemaal high en in opgewonden stemming kwamen we thuis. Zonder problemen konden we in de vogelgids van Peterson onze vondst snel op naam brengen.

We hadden een klutenpaar met vier jongen aanschouwd! Wat een beauty’s zijn dat!

’s Avonds, me het gedrag van de “zwaar gewonde” vogel herinnerend, bedacht ik dat dat gedrag een perfecte afleidingsmanoeuvre moet zijn geweest van één van de klutenouders. Hierdoor kreeg de ander tijd om de vier kleintjes in veiligheid te brengen.

Wij, vertegenwoordigers van de soort Homo sapiens, zijn er dus pontificaal ingestonken!

Fig. 32 Twee klutenkinderen

Fig. 33 Kluut

18. Variabele waterjuffers in de tuinvijver

Winfried van Meerendonk

Zaterdag 21 juni ontdekte ik in mijn vijver drie mannetjes en een wijfje variabele waterjuffer. Ik kon vastleggen dat eitjes werden gelegd op de stengels van bladeren van het drijvend fonteinkruid en op de onderkant en bovenkant van de bladeren van deze plant. Tegelijkertijd waren vuurjuffers volop eitjes aan het afzetten. Slechts een enkel lantaarntje liet zich zien. Ik heb nu dus drie soorten waterjuffers in de vijver. In het Balijbos waren vanochtend (zondag 22 juni) 2 boomvalken volop op libellen aan het jagen.

Fig. 34 eitjes leggende variabele waterjuffers

19. Nachtvinders, bijzondere waarnemingen uit Zoetermeer

Sifra Corver

Jarenlang heeft Sifra Corver in Zoetermeer naar nachtvinders gekeken en de resultaten op haar eigen website: [Butterflies and Moths of the Netherlands](http://www.leps.nl/) (<http://www.leps.nl/>) gepubliceerd. Sifra heeft Zoetermeer inmiddels verlaten en dat was voor ons reden om haar te vragen een aantal van haar belangrijke bevindingen nog een keer voor ons kwartaalbericht samen te vatten. Hieronder die samenvatting. Red.

Specifieke zeldzaamheden die ik in Zoetermeer ben tegengekomen betreffen zowel stand- als trekvlinders. Ik zal me beperken tot een aantal bijzondere standvlinders en een korte beschrijving geven van belangrijke biotopen.

Sporkehout- en wegedoornspanner (*Philereme vetulata*, *Philereme transversata*) en **grote boomspanner** (*Triphosa dubitata*) zijn landelijk zeldzame nachtvindersoorten, vooral de laatste. Deze drie soorten heb ik op wegedoorn gezien. Wegedoorn is in Nederland vrij zeldzaam (behalve aan de kust) maar is in Zoetermeer indertijd veel aangeplant. Zo heb ik de sporkehout- en de wegedoornspanner zowel in het Westerpark als in het Binnenpark op wegedoorn gevonden. De wegedoornspanner is zelfs nog wat zeldzamer in Zoetermeer dan de sporkehoutspanner. De nog zeldzamere boomspanner heb ik slechts eenmalig als rups waargenomen. Vooral die laatste is landelijk gezien een zeldzaamheid. Mijn rups vondst op wegedoorn bij het Westpunt in het Westerpark is mogelijk niet toevallig: de soort overwintert in schuren! Wegedoorn laten staan is dus heel belangrijk!

De **bosrankdwergspanner** (*Eupithecia haworthiata*) is een andere zeer zeldzame soort die ik in Zoetermeer slechts één keer in de tuin ben tegengekomen. Deze zeer zeldzame spanner zit zowel op bosrank als op gekweekte clematissoorten. Wellicht zit deze soort wel meer op de oude afvalberg waar veel bosrank groeit! Ik heb dat altijd nog willen uitzoeken, maar door mijn verhuizing is dat er niet meer van gekomen. Het is zeker de moeite waard om eens te zoeken in de zaaddozen/vruchten van bosrank.

Dan de **absintmonnik** (*Cucullia absinthii*), een soort van bijvoet die vooral aan landweggetjes talrijk kan zijn. De soort is behoorlijk zeldzaam maar ik heb hem in Zoetermeer als rups gevonden!

Fig. 35 Bosrankdwerspinner

Fig. 36 Coniferenuil

Coniferenuil (*Lithophane leautieri*) is nu nog zeldzaam, maar rukt landelijk op. In Zoetermeer had ik hem in de tuin. De soort is gebonden aan coniferen.

Ratelaarspinner (*Perizoma albulata*) is een soort van ratelaar die in de duinen van Meijendel veel voorkomt. Omdat ook in Zoetermeer erg veel ratelaar groeit, is het interessant om in Zoetermeer naar deze soort uit te kijken. Wellicht in het Westerpark of in het binnenpark waar het habitat enigszins overeen komt met dat in Meijendel.

Silenespinner (*Perizoma flavofasciata*) is een soort van silene die ik als rups in de natuurtuin heb gevonden. Wellicht zit deze soort ook op de *Silene*-planten in het Buytenpark. Hoewel hij als redelijk algemeen te boek staat, vind ik de soort persoonlijk behoorlijk zeldzaam. Ik kom hem zeker niet overal tegen, en altijd in lage aantallen.

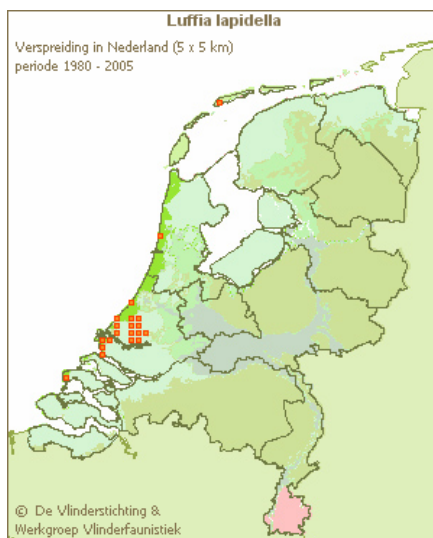

Fig. 37 Verspreidingskaartje *Luffia lapidella*

Fig. 38 Silenespinner (*Perizoma flavofasciata*)

Zakdrager (*Luffia lapidella*) is een typische soort van de randstad die leeft van algen die op bomen zitten. De soort wordt in Zoetermeer talrijk waargenomen. Landelijk gezien is hier sprake van een redelijk zeldzame soort (zie Fig. 37).

Gunstige leefplekken

Voor dag- en nachtvlinders is het vooral gunstig om warme, beschutte plekken in parken te creëren. Zoals dat bijvoorbeeld het geval is in het Binnenpark tussen de Zwaardslootseweg en de Filmlaan. Op die plek worden de wilgen laag gehouden en is er een houtachtige ondergrond. In de lente als de gekapte wilgen jonge uitlopers beginnen te vormen, de zon schijnt en de katjes bloeien is dat de perfecte plek voor vele dag- en nachtvlinders. Een andere plek met een gunstig microklimaat is het "wilde veldje" dat grenst aan de Zwaardslootseweg. Daar kunnen we het landkaartje aantreffen, vooral op de zonnige warme plekjes aan de randen van het veldje, maar ook aan het water aan de overkant. Ik steun dan ook het huidige beheer (het wild laten van de veldjes) van harte.

Andere plaatsen die erg vlinderrijk kunnen zijn: het oude Buytenpark en het aangrenzende begrazingsgebied. Daar staan veel wilde planten waaronder echte kamille die leuk is voor de kamillevlinder (*Cucullia chamomillae*). Ook de verschillende distelsoorten kunnen een belangrijk habitat zijn voor vele vlindersoorten. Zo leven er vele microrupsen in de bloemhoofdjes van de distels. Ook de oevers met hun riet en haagwinde kunnen een belangrijk habitat vormen voor vele vlindersoorten.

Wat Zoetermeer relatief gunstig maakt is dat de begroeiing er voor een groot deel wild wordt gehouden en er nog veel beschutte kruidenrijke plekjes zijn. Juist die plekjes zijn gunstig voor veel microsoorten.

Het laten liggen van dood hout levert tal van micro's op die in hout leven, zoals vele soorten van de Oecophoridae-familie. Het beste voorbeeld is de redelijk zeldzame dagactieve micronachtvlinder *Esperia sulphurella*, welke in de randstad maar voornamelijk ook in Zoetermeer wordt waargenomen.

20. Nationale NachtvlinderNacht

Ook dit jaar weer organiseert de Vlinderstichting weer de Nationale NachtvlinderNacht en wel op 29 augustus. Voor speciale activiteiten in Zoetermeer e.o. verwijzen we naar www.vlinderstichting.nl/nachtvlindernacht

21. Natuurobservaties uit Meerzicht

Arno van Berge Henegouwen

Er ligt, een dag na de afsluiting van de vorige aflevering, sneeuw op 27 maart. En op de Stille zaterdag ervoor is het een witte zaterdag. De reiger komt nog steeds kikkers halen. Op 30 maart is er beweging in het water op de garage. De kop van een bruine kikker komt boven water. Hij zwemt naar de opstaande rand aan de zijkant en dan zie ik op zijn rug de verwonding waaruit zijn uitpuilende ingewanden steken. Mijn reiger heeft de kikker eerder gespietst en vervolgens verzuimd het karwei af te maken. De kikker springt over de rand en stort omlaag, een wisse dood tegemoet gaand. Natuur is hard, ook in een stadstuinje.

Er wordt evenveel geleden als genoten. Maar dan slaan toch elk voorjaar de positivo's weer toe. De reiger heeft zich terug getrokken, het ijs en de sneeuw die op het laatst van de winter toch nog viel zijn verdwenen. Een tijdje heerst status quo. En plotseling is er beweging in de vijver. Het wordt een vijver die bijna glibberig aanvoelt, zoveel dril ligt er. Het puilt zelfs boven het water uit. De reiger heeft toch goed gedaan. Wat zou er gebeurd zijn wanneer ik de vijver tegen de reiger had afgedekt? Was het water dan veranderd in een vochtige gelei? Ergens tussen de 50 en 150 kikkers moeten mijn vijver bezocht hebben om er korter of langer te verblijven. Er zullen er heel wat gestrest zijn geraakt met zoveel concurrerende seksegenoten, de orgie zou enorm zijn geweest. Die arme kikkers in hun voortplantingsroes. Nee, de reiger heeft goed gedaan zeg ik tegen alle dames die tegenover mij hun afschuw uiten over het verschrikkelijke en zielige lot dat de kikkers elk jaar treft. Mijn vijver is de enige vijver in de straat en daarom extra populair. Het glibberige dril trekt de kinderen uit de buurt aan, zelfs de dierenvriendjeskrant komt langs.

Fig. 39 De vijver voelt glibberig aan van de kikkervisjes

Fig. 40 Wat er zoal aan vooraf gaat

In de eerste week van april ligt er nog iedere ochtend ijs op de garages. En het dril in de vijver zwelt aan en het zwelt op. De reiger laat zich niet zien. Maar als ik op de ochtend van 10 april heel vroeg in de tuin kijk, staat hij er weer. Hij begint aan mijn gluunderspraktijken te wennen. Begint mij door te krijgen. Ik probeer hem slimmer af te zijn door 's nachts het raam open te laten, maar de geringste beweging achter het gordijn doet hem schrikken en wegvliegen. Ondertussen zijn er in de buurt meer gasten bijgekomen. Er zingen veel tiftjaffen, nog steeds doortrekkers. Op vrijdag 11 april hoor ik ze niet meer en zijn ze doorgevlogen naar hun broedbestemming. Het vriest nog steeds 's morgens. In die vrieskou naar het Westerpark. Daar eerst omzichtig gekeken of de ransuilen nog op hun roest zitten. Nee en dus waag ik het erop. Ik verzamel ongeveer tien braakballen. Een paar dagen later nog wat meer. Noordelijk van het vogeleiland hoor ik een eerste rietzanger en even later in het Buytenpark een tweede. Ik moet de eerste bezoeker in het park zijn, want overal links en rechts van het fietspad vliegen de krakeenden en wilde eenden op.

Terug naar huis. Er zijn weer meer kauwen dan vorig jaar bezig om een nestplaatsje onder de dakpannen te bemachtigen. Niet allemaal slagen ze. Een kennis uit de buurt komt langs en verkoopt mij twee boeken over het milieu. Echt een betrokkene bij natuur en milieu zo blijkt even later bij het uitlaten. Een dag eerder heeft hij een kauwennest laten weghalen. "Door wie?" vraag ik en wijs hem op het strafbaar zijn van zijn daad. Ik krijg geen antwoord. Natuur en milieu gaan in de stad soms moeilijk samen.

In de tuin vordert het voorjaar snel. Op 20 april zit er zelfs een eenzame spreeuw te zingen en de dagopening wordt verzorgd door de vaste vink die over een afstand van ongeveer 500 meter zijn territorium afvliegt en bezingt. De winterroodborst is al een tijdje verdwenen, in de conifeer voor zingt tiftjaf en koert turkse tortel. Er komt zelfs een vrouwtjesspreeuw in de tuin, dat geeft enige hoop op herstel van de spreeuwenstand. De hele dag door tot ver in de avond is er graspiepertrek. In kleine groepjes vliegen ze snel door. Naar ik later hoor vliegen boven Buytenpark en Meerpolder compactere groepen. Er moeten er die dag alleen al over ons huis vele honderden overgekomen zijn.

Op 26 april na een weekje Extremadura in Spanje weer thuis. De merel in de klimop achter heeft jongen en de vijver is vergeven van de kikkervisjes. De ekster houdt zich stil tot 14 mei. In de boom voor ons oude huis zit sinds vorig jaar een nest. Elk jaar nemen de eksters wat af denk ik naïef. Totdat ik 's avonds naar buiten kom en angstige geluiden op het dak hoor. Ik zie hoe een ekster een zo te zien volwassen pimpelmees pakt vanuit een hinderlaag die hij in de berkenboom had gelegd. Een tweede mees komt schreeuwend dichterbij waarop de ekster loslaat om een flits later de bevrijdingsmees te grazen te nemen en niet meer los te laten. Hij drukt het vogeltje tegen de dakpannen, sloeg het er een paar keer tegen waarna hij in de berk verdween en het stil werd. Natuur is hard.

22. Maria Sibylla Merian & Daughters

Johan Vos

Fig. 41 Tentoonstelling in het Rembrandthuis

Musea bezoeken in je eigen woonomgeving doe je niet of alleen maar als je gasten hebt uit het buitenland. Zo moet ik toegeven dat ik nooit eerder het Rembrandthuis in Amsterdam had bezocht. De door de vlinderstichting en de STER aangeprezen tentoonstelling rond Maria Sibylla Merian (1647 – 1717) was voor mij reden om dit gemis goed te maken. Over deze bijzondere vrouw die net voor Linnaeus bloemen en dieren met een bijna fotografische precisie vastlegde is al veel geschreven. Ook in NATURA (2008/nummer 2) besteedt de redacteur in een fraai artikel aandacht aan het leven van deze bijzondere kunstenares en wetenschapper.

De tentoonstelling in het Rembrandthuis omvat meer dan 100 originele tekeningen, aquarellen, prenten en boeken, afkomstig uit musea en bibliotheken in binnen- en buitenland. Veel van dit werk is nog nooit eerder aan het publiek getoond en werd in drie kleine zalen in het Rembrandthuis tentoongesteld. Goed bewaard materiaal is zo fris van kleur dat de aquarellen gisteren geschilderd konden zijn, anderen zijn door het zonlicht iets verbleekt.

Wat je je als bezoeker nooit realiseert is dat aan zo'n tentoonstelling jarenlang wetenschappelijk onderzoek is vooraf gegaan.

Ik trof het omdat er tijdens mijn komst toevallig net een rondleiding van start ging. Tijdens die 1,5 uur kwam het bedrijf Merian (Maria Sibylla werkte daarin nauw samen met haar twee dochters Johanna Helena en Dorothea Maria) echt tot leven.

Haar bijdrage aan de entomologie wordt tegenwoordig alom geroemd. In haar tijd was de generatiewisseling waar rupsen via poppen vlinders worden nog niet bekend. Met een bijna ziekelijke precisie (uit haar bewaard gebleven dagboeken weten we hoe precies ze was) wordt de ontwikkeling van rups (de juiste waardplant moest erbij gezocht worden) tot vlinder nauwkeurig geregistreerd en in een "studieboek" vastgelegd. Dit allemaal om later deze relaties in één aquarel te kunnen weergeven. Haar bloemen en rupsen zijn zo precies geschilderd dat je met deze afbeeldingen de soorten tot op de dag van vandaag kan determineren! De haren op de rupsen zijn één voor één met een éénharig penceeltje weergegeven! De naam "Merian" leeft overigens voort in een forse nachtvlinder die meriansborstel (*Calliteara pudibunda*) is genoemd. Deze soort behoort tot de familie van de donsvlinders en is vooral bekend om de harige rupsen.

Kort voor haar dood in 1717 kocht de Russische tsaar Peter de Grote veel van haar werk. De tentoonstelling waarmee het Teylers Museum in Haarlem haar tien jaar geleden eerde is mij indertijd volledig ontgaan. Gelukkig heb ik met de kennis die ik in Amsterdam heb opgedaan weer een iets completer beeld gekregen van onze rijke natuurhistorie.

23. Impressie vertegenwoordigende vergadering van de KNNV

Johan Vos

Dit jaar kwam de harde kern van onze vereniging op 12 april weer bijeen op landgoed "De Reehorst" in Driebergen. Deze jaarlijks terugkerende vertegenwoordigende vergadering is nodig voor het landelijk bestuur om verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid en om besluiten te kunnen nemen voor de toekomst. Als vertegenwoordiger van de afdeling Zoetermeer geef ik hieronder een korte persoonlijke impressie.

In zijn opening bracht de voorzitter, Anton van Weelderen zijn zorgen onder woorden over het afkalvende draagvlak voor natuurbeleid in Nederland.

Het realiseren van de EHS loopt uitermate stroef, agrarisch natuurbeheer levert onvoldoende resultaat op en beheerders haken weer af, de achteruitgang van de biodiversiteit is in 2010 niet gestopt en de mening "we hebben nu wel genoeg natuur" wordt steeds vaker en luider gehoord.

Wat de toekomst van de KNNV betreft wordt gedacht aan meer uitstraling, participeren in netwerken en meer samenwerken. Positief is dat het ledental van de KNNV zich het afgelopen jaar heeft gestabiliseerd en dat onze vereniging het project "Burgers voor Natura 2000 en Natura 2000 voor burgers" heeft binnengehaald. De KNNV verwacht dat zo'n groot project de naamsbekendheid van onze vereniging enorm zal bevorderen. Doel van het project is in eerste instantie 20 natuurgebieden voor het voetlicht te brengen voor omwonenden en bezoekers. Hiertoe zal van alle gebieden een brochure gemaakt worden. Later zal dan wederom subsidie aangevraagd worden voor nog eens 20 gebieden. Het werk dat hiervoor verzet moet worden komt bij de afdelingen terecht. Inmiddels zijn 19 afdelingen bij het project betrokken en is er sinds 15 mei een speciale website in de lucht. Ook afdelingen die nog niet meedoen zullen worden benaderd. Wat Zoetermeer betreft is buiten de duinen "De Wilck" het enige Natura 2000-gebied bij ons in de regio.

Naast alle activiteiten op nationaal/europees niveau houdt de KNNV zich ook bezig met de natuur in de achtertuin. Het realiseren van een tuinreservaat is jammer genoeg nog steeds niet van de grond gekomen. Nieuw is het prachtige, kleurrijke publieksjaarverslag dat een goede indruk geeft van alles wat er allemaal in de afdelingen gebeurt. Dit verslag kan voor promotiedoeleinden worden gebruikt en is beschikbaar voor alle afdelingen.

Van het financiële front valt te melden dat er sprake is van een structureel toenemend tekort, of anders gezegd de vereniging wil meer dan wat financieel mogelijk is! Het gevolg is dat de afdracht (het deel van het lidmaatschapsgeld dat aan de moedervereniging moet worden afgedragen) verhoogd wordt. Ook denkt het bestuur op een aantal punten nog wel wat te kunnen bezuinigen. Een ander jaarlijks terugkerend onderwerp was het uitreiken van de Pluim (van verdienste). Dit keer werd die uitgereikt aan de afdeling Amersfoort die de leukste minicursus "Leesbaar landschap" heeft ontwikkeld. Het is een methode waarmee je met 4 brillen naar het landschap kunt kijken.

En dan de KNNV-database. Hierover viel heel wat te melden. Uiteraard ziet ook de KNNV graag dat haar gegevens, die voor het merendeel te vinden zijn in gebiedsrapportages op termijn in de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) terecht komen. Sommige door KNNV'ers verzamelde data hebben via de weg van de PGO's en de VOFF inmiddels de NDFF al bereikt. Omdat de KNNV dat geen recht vindt doen aan de kwaliteit van gebiedsonderzoek waar zij sterk in is, is uiteindelijk gekozen voor een eigen (KNNV)database. Data worden als KNNV-data gemerkt via naam en lidnummer. Met de Stichting Natuurinformatie (bekend van o.a. Waarneming.nl, de grootste natuursite van Nederland) heeft de KNNV afgesproken dat de KNNV-data dan alsnog naar de NDFF kunnen. Uiteraard werd vanuit de afdelingen de nodige kritiek geuit op deze aanpak. Er klonken geluiden als: komen onze waarnemingen bij Waarneming.nl niet in "de rommel" van anderen terecht; worden kwetsbare soorten op deze wijze wel voldoende beschermd; krijgen ecologische adviesbureaus hun gegevens zo niet op een presenteerblaadje en voor niets aangeboden enz. Toch werd het meedoen aan dit door het ministerie van LNV in het leven geroepen instrument als gunstig voor onze vereniging ingeschat. Uiteindelijk wordt de natuur er niet slechter van luidde de voorlopige conclusie van het bestuur.

Tot slot lichtte de PR-commissie haar beleid toe.

Het plan is om de afdelingen waar mogelijk te steunen zoals met het opzetten en beheren van een afdelingswebsite en het organiseren van cursussen. Ook gaat de KNNV zich nadrukkelijker presenteren op allerlei landelijke beurzen.

Tot zover mijn persoonlijke impressie van deze dag.

De volgende vertegenwoordigende vergadering zal op 18 april 2009 plaatsvinden.

24. Cradle to cradle

Taeke de Jong

Biodiversiteit en menselijke gezondheid zijn de grondslag van alle milieuproblemen die tot nu toe zijn herkend, erkend en in onze beleidslevenscyclus^a achtereenvolgens van beleid werden voorzien. Als bijvoorbeeld klimaatverandering niet zou leiden tot afnemende biodiversiteit of menselijke gezondheid, dan zou het geen milieuprobleem zijn. Het is dus probleem, afgeleid van biodiversiteitsafbraak en gezondheidsrisico's (denk aan de rampzalige gevolgen van zeespiegelrijzing voor dichtbevolkte delta's!).

Om niet in de modieuze waan van de dag te vervallen en op grond van afgeleide problemen verkeerde prioriteiten te stellen, moet men dus bij elke probleemsignalering telkens weer de vraag stellen: waarom is dit erg? Doet het afbreuk aan biodiversiteit of menselijke gezondheid? Zo niet, dan is het geen milieuprobleem.

Ons energieverbruik kan bijvoorbeeld geen duurzaam milieuprobleem zijn. De zon levert aan het aardoppervlak ieder jaar 6000x zoveel hoogwaardige energie als de hele wereldeconomie inclusief biosfeer verbruikt. Die energie verdwijnt dag in dag uit ongebruikt als laagwaardige warmtestraling het heelal in. De technologie om zonlicht eerst met ca. 10% rendement in electriciteit en waterstof om te zetten is nota bene aanwezig. Die technologie is sinds 1972 100x goedkoper geworden en nu nog ongeveer 3 x zo duur als het gebruik van fossiele brandstoffen. Daarin is veel geïnvesteerd, en een groot deel van de zonnepatenten berust bij de olie-industrie.

De natuur is niet zuinig. Als ik een zonnecel met 1% rendement zou voorstellen die elk jaar moet worden weggegooid, zou men mij voor gek verklaren, maar bomen doen dat hier iedere herfst. Die gewoonte is niet erg energiezuinig, maar verbetert wel en passant de bodem.

Fig. 42 Het boek

Dit is ook de achterliggende gedachte in de nu op de voorgrond tredende Cradle to Cradle (C2C) filosofie^b in plaats van 'van wieg tot graf' (cradle to grave). C2C legt de nadruk op het *upgraden* van grondstoffen (afval is voedsel), meerwaarde creëren, en dat kost meer energie dan weggooien of recyclen.

We hebben er eerder niet voldoende aandacht aan besteed omdat we impliciet energiebesparing vooropstelden. Wat energie kost hebben we per definitie afgekeurd. Energie kan echter niet een duurzaam milieuprobleem zijn. Waaraan hebben we nog meer niet gedacht door twijfelachtige of afgeleide vooronderstellingen als vanzelfsprekend te accepteren?

Met hun boek 'Cradle to cradle' (van wieg tot wieg) hebben de architect William McDonough en de chemicus Michael Braungart het succes beschreven dat zij met deze filosofie hebben gehad bij bedrijven als Ford en Nike en Amerikaanse en Chinese regeringsleiders. Zij hebben echter ook het tij mee gehad: de bedrijven werden geconfronteerd met stijgende prijzen voor hun grondstoffen (push) en toenemende milieu-eisen (pull). De bestuurders hadden steeds meer moeite een boodschap van zuinigheid te verkopen. Als producenten hun grondstoffen zo verwerken dat ze na gebruik meer waard zijn dan bij winning, dan kunnen ze later met minder ruwe grondstoffen beginnen en kostbare fasen in het productieproces overslaan. Kassa!

^a Winsemius, Pieter (1986) *Gast in eigen huis. Beschouwingen over milieumanagement* (Alphen aan den Rijn) Samsom H.D. Tjeenk Willink

^b McDonough, William; Braungart, Michael (2002) *Cradle to Cradle. Remaking the Way We make Things*. (New York) North Point Press, a division of Farrar, Straus and Giroux, het eerste volledig in plastic uitgevoerde boek dat ik gekocht heb! Zie ook http://www.mbdc.com/ref_publications.htm ; <http://www.mcdonough.com/principles.pdf>

Bovendien worden ze minder afhankelijk van de grondstoffenmarkt en voldoen gemakkelijker aan de milieu-eisen. Voor bestuurders is het een grote opluchting niet meer bij hun kiezers en economisch adviseurs op consumptiebeperking te hoeven aandringen.

Het idee is dus succesvol op het niveau van industriële productie. Maar hoe vertaal je dat naar de grotere schaal van een gemeente? De Nederlandse gemeenten buitelen na de televisie-uitzending^a over elkaar heen met C2C verklaringen (Venlo, Almere), maar staan nu voor de taak de schaal van industriële producten te vertalen naar de schaal van hun grondgebied. Veel wat wordt voorgesteld was in Nederland al bekend als 'duurzaam bouwen', gedomineerd door het streven naar energiebesparing. Maar slechts weinigen weten dat de stedenbouw behalve op menselijke gezondheid ook een positief effect op de biodiversiteit kan hebben. Dat is onder andere door onze tellingen in Zoetermeer wel aangetoond! Bouwen kan het milieu verbeteren, meer mogelijkheden creëren voor de gezondheid van voor toekomstige generaties en .. biodiversiteit. En dat was toch wat Brundtland bedoelde met 'sustainable development'.^b

25. Aankondiging Europese Nacht van de Vleermuis.

Op 30 augustus 2008 organiseert de VLEN (vleermuiswerkgroep Nederland) de Europese Nacht van de Vleermuis. De gemeente laat dit jaar in Zoetermeer op vrij uitgebreide schaal vleermuisonderzoek doen in het Dorp en Rokkeveen. Om die reden zal in deze speciale nacht extra aandacht worden geschonken aan deze boeiende en bij wet beschermde diergroep. Bij het ter perse gaan van dit kwartaalbericht was helaas nog niet bekend in welke vorm en waar dit gaat gebeuren. Als u nieuwsgierig bent geworden raden wij u aan om het stadsnieuws in de gaten te houden.

26. Noordnatuurnieuws, zomer 2008

Marianne Ketting

Alles heeft zijn tijd. Maar niet iedereen kijkt op dezelfde klok Wakker worden in het voorjaar, opstaan uit de winterrust, dat doet het ene beestje stipt op een vaste op de kalender aangekruiste datum. Een ander tikt eerst op de thermometer en de volgende komt pas tevoorschijn als het ontbijt klaar staat.

Fig. 43 de Mieg

Neem nu eens de Mieg. Met dit schepsel maakten we kennis toen we 15 jaar terug, in de meivakantie, kampeerden op de Slangenborg bij Sellingen. (Dit is een wonderschoon landgoed met ven, oude bomen en alle diersoorten die in een parkbos thuishoren, van bosuil tot wielewaal en van marter tot ree, maar met simpele voorzieningen. Dat maakt het heerlijk rustig. Komt dat zien! En snel! Het bestaat misschien niet zo lang meer, want de idealistische eigenaresse is al op leeftijd en de zorg voor het geheel gaat haar zwaar vallen.) Op het beschutte middenveld troffen we, een halve meter boven de grond hangend, een zwarte wolk. Bij nadere beschouwing bleek deze te bestaan uit traag rondzwevende insecten.

Ze zoemden niet, ze prikten niet, ze gingen amper opzij als je door de wolk heenliep. Je kon ze, zeg maar, aaien. Al nodigden ze daar qua uiterlijk niet echt toe uit: zwart, dof, ietwat harig. Dik en stevig als vliegen maar met de slungelige poten van een mug. En daar we niet konden besluiten of het muggen dan wel vliegen waren kregen ze de benaming 'mieg'. Ze verbaasden ons vooral doordat ze zo zelden van hun plaats kwamen, nooit meer dan een half metertje omhoog of opzij, ze hingen in de lucht als ballonnen vastgelegd aan een touwtje.

Later, toen we zelf nabij Sellingen waren komen wonen, bleken diezelfde miegen jaarlijks op te duiken in onze eigen tuin. Stipt op 25 april kruipen ze uit de grond om lodderig rond te gaan hangen. Waarna de kippen ze, zonder daar enige moeite voor te hoeven doen, uit de lucht plukken. Je mag toch hopen dat zo een mieg als larf in de bodem een enigszins boeiend en zinvol bestaan heeft geleid alvorens hij zo onbenullig aan zijn einde geraakt...

^a <http://www.vpro.nl/programma/tegenlicht/afleveringen/35180292/media/30459132/>

^b Jong, Taeke M. de (2008) *Wat is duurzaam* (Zoetermeer) lezing 20080416 voor PS Zuid-Holland downloadable via <http://team.bk.tudelft.nl/> > Publications 2008

Even trouw verschijnt ieder jaar op Koninginnedag in Sellingen het oranjetipje. Ongetwijfeld wakker gekust door het oranjezonnetje. In onze tuin arriveert dit vlindertje stipt op het moment dat de judaspenning in bloei komt, om daar voor het ontbijt aan te schuiven. Een echte oranjefan is de oranjetip niet. Van oranje bloemen moet hij niets hebben en van oranje soortgenoten al helemaal niet. Het is een eenzellig type dat druk patrouilleert langs de grenzen van zijn territorium teneinde alle mededingers daaruit weg te meppen. Meer dan drie of vier oranjetippen tegelijk zie je dan ook niet in onze tuin.

Voor de echte massaal toeslaande oranjekoorts moet je bij de goudwindes wezen. Die breekt uit ergens halverwege mei. Deze vijvervissen houden zich schuil totdat het water lekker is opgewarmd. Als dan na een paar zonnige dagen een zacht regentje valt, barst de gekte los. Met z'n allen willen ze het water uitzwemmen. Kronkelend, spartelend, lijven om mekaar heen gekromd, glibberen ze het eilandje op dat de woekerende watermunt gevormd heeft in een hoek van de vijver. Midden op dat eiland lopen ze droog, raken in paniek en springen met klapperende staart terug het water in. En beginnen dan weer opnieuw, want het blijft spannend. Dat kan zo maar een dag en een nacht doorgaan. Helaas levert deze oranjehysterie –het zal in dit geval wel paaigedrag wezen- niets concreets op: de watermunt wordt platgewalst maar nog nooit heb ik er kleine oranjevissen van zien komen.

Omdat ik u als serieus natuurvorser natuurlijk niet kan afschepen met een fantasienaam als 'mieg' ben ik gaan uitzoeken hoe dit zweefbeestje echt heet, en wat het eigenlijk is. Welnu, het is een MUG. Maar hij heet: vlieg. Hij behoort tot de rouwvliegen, naar ik aanneem omdat hij zwart is en niet vanwege zijn vreugdeloos bestaan. Hij wordt ook maartse vlieg genoemd, wat nergens op slaat, aangezien hij eind april tevoorschijn komt. De mooiste naam is: sint-marcusvlieg. Prachtig omdat het beestje geboren wordt op de naamdag van de heilige Marcus, 25 april. Wetenschappelijke naam: Bibio Marci. Marci is Latijn voor: van Marcus. Maar dat 'bibio'. Zou het ter ziele gegane OibibiO er wellicht zijn naam aan ontleend hebben, destijds? Ook daar zag het immers zwart van de zweverige typjes!

27. Natuur en milieuagenda Zoetermeer

Juli	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00-14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00-16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Dinsdag 1 juli	18.30-20.30	Open avond op de wijktuinen Broekweg en Zegwaartseweg	Wijktuin Broekweg Zegwaartseweg		NME 3469534
Zaterdag 5 juli	13.30-16.00	Open middag op de wijktuinen Voorweg	Wijktuin Voorweg		NME 3469534
Zondag 6 juli	13.30	Opening Rozarium in Floriadepark	Floriadepark		NME 3469032
Zondag 13 juli	13.00-16.30	Boekenmarkt ism Egelopvang Zoetermeer	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
Zondag 20 juli	14.00	Excursie Stadsnatuur	Oude Kerk Dorpsstraat		IVN 3423661
Ma, wo, vr 21 t/m 31 juli	10.30-16.00	Dagje Stadsboerderij, (incl lunch en bezoek VTC) Aanmelden!	Stadsboerderij Het Buitenbeest	€ 10 (€ 7,50 m Speelmeerpaspoort)	Het Buitenbeest 3520624
Woensdag 23 juli	13.30-15.00	Activiteit: broodjes bakken, met iets extra erbij en wat leuks maken	Wijktuin Broekweg Aanmelden!	Speelmeerpaspoort € 1,50	NME 3469534/3416039
Donderdag 24 juli	10.00-12.00	Activiteit: broodjes bakken en kruidenboter	Wijktuin Zegwaartseweg	Speelmeerpaspoort €	NME 3469534/3426234

		maken aanmelden!		1,50	
Zondag 27 juli	14.00- 15.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtingroep 3416896/3413473

Augustus	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00- 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00- 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Ma, wo, vr 1 t/m 29 aug	10.30- 16.00	Dagje Stadsboerderij (incl lunch en bezoek VTC) Aanmelden!	Stadsboerderij Het Buitenbeest	€ 10 (€ 7,50 m Speelmeerpaspoort ort	Het Buitenbeest 3520624
Zondag 17 augustus	14.00	Excursie Vlinders en libellen	Rotonde Muzieklaan Zwaardslotseweg		IVN 3423661
Woensdag 20 augustus	14.00- 15.30	Activiteit: maak je eigen "dierentuin" bloemstukje	Wijkteuin Rokkeveen Aanmelden!	Speelmeer- paspoort € 1,50	NME 3469534/3610557
Vrijdag 22 augustus	13.00- 14.30	Activiteit: broodjes bakken en kruidenboter maken, aanmelden!	Wijkteuin Voorweg	Speelmeer- paspoort € 1,50	NME 3469534/3212058
Zondag 24 augustus	14.00- 15.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	gratis	Natuurtingroep 3416896/3413473
Woensdag 27 augustus	13.00 en 14.30	Slootdierjes vangen en onderzoeken, aanmelden!	Wijkteuin Voorweg	gratis	NME 3469534/3212058
Woensdag 27 augustus	13.30- 15.00	Activiteit; broodjes bakken en kruidenboter maken aanmelden!	Wijkteuin Noordhove	Speelmeer- paspoort € 1,50	NME 3469534/5937909
Woensdag 27 augustus	21.00- 23.00	Spookavond, kampvuur en avondspel Vanaf 11 jaar, aanmelden!	Wijkteuin Zegwaartseweg	gratis	NME 3469534/3426234
Donderdag 28 augustus	10.00- 12.00	Activiteit; bloemstukje maken Aanmelden!	Wijkteuin Zegwaartseweg	Speelmeer- paspoort € 1,50	NME 3469534/3426234
Septem- ber	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00- 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00- 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 6 september	20.30	Vleermuizen-excursie Buytenpark	Snowworld		IVN 3423661
Zondag 7 september	13.00- 16.00	Spelletjes uit wonderkoffer in het Speelbos	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Maandag 8 september	18.30- 20.30	Open avond op de wijkteuin	Wijkteuin Noordhove		NME 3469534
Dinsdag 9 september	18.30- 20.30	Open avond op de wijkteuin	Wijkteuin Broekweg		NME 3469534

Donderdag 11 september	20.00	Vogellezing	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
Zondag 14 september	13.00-16.00	Open dag op de wijktuinen Rokkeveen en Zegwaartseweg	Wijktuin Rokkeveen en Zegwaartseweg		NME 3469534
16 t/m 22 sept zondag 21 sept		Week van de Vooruitgang Straatspeelfeest Voorweg Open middag wijktuin Voorweg	Voorlopig programma Voor meer informatie zie krantenberichten		Afd ROM/Milieu 3468445 Fietserbond/Rover VMD 3210208 NME 3469534
Zondag 21 september	11.00 - 16.00	Straatspeelfeest ikv autovrije zondag op de Voorweg	Voorweg tussen VTC en de stadsboerderij		Het Buitenbeest 3520624
Zondag 21 september	13.30-16.00	Open dag op de wijktuinen	Wijktuin Voorweg		NME 3469534
Zondag 21 september	14.00	Paddestoelenexcursie Balijbos	Stadsboerderij De Balijhoeve		IVN 3423661
Zondag 28 september	13.00-14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3413473
Zondag 28 september	14.00-16.00	Kabouterp pad in het Speelbos	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Oktober	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Zondag 19 oktober.	14.00	paddestoelenexcursie Gids: Peter van Wely	Westpunt tegenover de natuurtuin		KNNV

Coördinatie: Natuur- en Milieueducatie Zoetermeer.
Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het 4e kwartaal 2008 vóór 15 september 2008 bij NME-team, telefoon 346 96 62

Internet: www.zoetermeer.nl
E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl
E-mail : nmezoetermeer@zoetermeer.nl

Natuurlijk Zoetermeer
www.zoetermeer.nl/natuur&milieu

Webadressen

Bomen overleven
Gem Zoetermeer
Groei en Bloei
IVN
KNNV
Vogelwerkgroep

www.bomenoverleven.nl
www.zoetermeer.nl / natuur en milieu
www.zoetermeer.groei.nl
www.ivnzoetermeer.nl
www.knnv.nl/zoetermeer
<http://www.vwgzoetermeer.nl/>

28. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Johan Vos (023-5280231)

johan@vosdenhartog.demon.nl

Taeke M. de Jong (079-3516599)

Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

Email T.M.deJong@tudelft.nl

Inleverdatum oktobernummer: eind september 2008. Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Bestuur

Annet de Jong (voorzitter) 079-3422924

Tilly Kester (plv. voorzitter) 079-3412605

Lodewijk van Duuren (secretaris) 079-3214149

Hans Bieze (penningmeester) 079-3421351

Auteurs in 2008

Ellen AliCohen

Evelien van den Berg

Arno van Berge Henegouwen

Hans Bieze

Sifra Corver

Lodewijk van Duuren

Adri de Groot

Annet de Jong

Taeke de Jong

Sinie de Jonge

Marianne Ketting

Tilly Kester

Erik Korsten

Wim de Liefde

Fred Reeder

Joke de Ridder

Ben Starink

Marcel van der Tol

Johan Vos

Peter van Wely

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer, T.M.deJong@tudelft.nl of naar Johan Vos johan@vosdenhartog.demon.nl

30. Index

A12 8
absintmonnik 22
adoptieterrein 9
akkerdistel 9
Amanthout 8
Arianepark 10
Arubahout 9
Balijbos 10; 21
Balijhoeve 7; 9
bedrijventerrein 15
beflijster 16
beklierde duizendknoop 8

Berg 2
Berg, Evelien van den 4
Berge Henegouwen, Arno
van 5; 23
berk 24
beuk 14
bezemkruiskruid 9
Bibio Marci 29
bijvoet 22
Binnenpark 21; 23
biodiversiteit 3; 27
bitter barbarakruid 14

bittervoorn 15
blauwborst 16; 18; 19
blauwe brug 7
bleeksporig bosvioltje ... 10;
11
bont zandoogje 14
boomspanner 21
boomvalk 21
bosrank 21
bosrankdwergspanner 21
bosrankdwerspanner 22
bosvergeet-mij-nietjes. 4

29. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer

O > als lid á € 17,50 per jaar

O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar

de leden ontvangen dit blad.

van de KNNV + afdeling Zoetermeer

O > als lid á € 32,50 per jaar

O > als huisgenootlid á € 27,50 per jaar

deze leden ontvangen dit blad, het landelijke KNNV-blad Natura, korting op de KNNV-uitgaven en het recht op deelname aan KNNV-kampen

naam

.....

adres

.....

postcode

.....

telefoon

.....

Email

.....

handtekening

.....

boterbloem.....	9	fazant.....	18; 19	Houtbuurt.....	8
Braungart, Michael	27	Festuca.....	12	Houtsingel.....	8; 12
brede orchis.....	15	Festuca brevipila	12	iep.....	13
Brede School.....	9	Festuca rubra	12	ijle dravik.....	7
brede stekelvaren	13	Filmlaan	23	italiaanse populier.....	13
brede wespenorchis	9	fioringras.....	9	jacobskruiskruid.....	4
Broekwegkade.....	11; 12	fitis	8	Jong, Annet de	5; 19
bruin zandoogje.....	8	Flora -en faunawet.....	15	Jong, Taeke de.....	27
bruine kiekendief	16	fluitenkruid	13; 14	judaspenning	29
bruine kikker	23	Ganzenwei.....	14	kamillevlinder.....	23
Brundtland.....	28	gedragscode.....	15	kauw	24
BuildDesk.....	15	gehoorde klaverzuring.....	9	Kester, Tilly.....	8; 9
bureau BuildDesk	15	geknikte vossenstaart.....	7	Ketting, Marianne	28
bureau Waardenburg.....	15	gele Kwikstaart	19	kievit	18; 19
Buytenpark 3; 15; 16; 17; 22;		gele lis.....	6	kikkervisjes	24
23; 24		gele plomp	8	kleefkruid	8; 13
Buytenwegh.....	10	gestreepte witbol	8	klein geaderd witje.....	15
C2C.....	27	gevlekte rietorchis.....	7	Klein glaskrui	12
Calliteara pudibunda.....	25	gevleugeld hertshooi	6	klein glaskruid.....	12
canadese gans	18	gewone waterbies.....	7	kleine karekiet.....	7; 8
Catapodium rigidum	11	gewoon biggenkruid	8	kleine lisdodde.....	7
citroengele honingklaver....	9	gewoon langbaardgras.....	9	kleine plevier.....	18
citroentje	15	gezondheid	27	kleine watereppe	7
clematis.....	21	goudplevier	17	kleine zandkool.....	9
Cochlearia danica.....	10	goudwinde	29	Kleine zandkool	8
conifeer	24	grasmus	17; 18	klepelmaaier	8
coniferenuil	22	graspieper.....	17; 19; 24	klimop	13; 24
Corver, Sifra	21	grauwe gans	14	kluut	18; 19; 20
Cradle to Cradle	27	greppelrus.....	9	Kluut	19
Cucullia absinthii.....	22	grindbeken	6	kneu.....	16; 17; 19
Cucullia chamomillae.....	23	groene kikker	7; 15	KNNV.....	26
Culturele As	13	Groene Kreek	6	knolboterbloem	9
dagkoekoeksbloem.....	13	groene specht.....	15	koekoek	8; 15
dagpauwoog	15	groenling.....	16	kompassla	6
deens lepelblad	10	groot hoefblad.....	6; 8; 15	konijn	4; 14; 19
distel	23	Groot, Adri de	15	koolzaad	6
donkersporig bosviooltje. 10;		Grootveld, Ronald.....	13	kraai.....	19
14		grote boospanner	21	krakeend.....	24
Dorp.....	28	grote brandnetel	8; 13	kransgras.....	9; 12
dotterbloem.....	6; 14	Grote Dobbe	13	kransmuur.....	8; 9; 11; 12
Driemanspolder	10	grote egelskop	8	Kroeze, Marjo	15
drijvend fonteinkruid	21	grote kaardenbol.....	6	kropaar	7
dubbelkelk	9; 10	grote kattenstaart.....	6; 9	kruiwend zenengroen.....	14
duinriet.....	9	Grote kattenstaart.....	6	kruiwertje.....	8
duinvogelmuur	10	grote keverorchis	14	kruiwklokje.....	8
duist	6	grote klapproos.....	4; 6; 8	krulzuring	4
duizendblad	4; 8	grote lisdodde	6; 9	kuifeend	18
Duuren, Lodewijk van	3	grote vossenstaart	7	lantaarntje.....	15; 21
echte kamille.....	9; 23	haagbeuk	8	lepelaar	7
EHS	3; 26	haagwinde	23	Leyens	11; 12
eik	14	haas	19	liesgras	7
ekster.....	24	hard zwenkgras	12	lieveheersbeestjes.....	8
els	13	harig wilgenroosje.....	9	lijsterbes	14
energiebesparing.....	28	hazenpootje	9	Lithophane leautieri	22
energieverbruik.....	27	heen.....	8	look zonder look	13; 14
es	9; 13	herderstasje.....	6	Lubberdink, Henk	5
esdoorn.....	13	herik.....	8	Luffia lapidella.....	22
Esperia sulphurella	23	Hofrust	14	Lysimachia thysiflora.....	10
essen-iepenbos	13; 14	holpijp	7	maartse vlieg	29
Eupithecia haworthiata	21	hondsdrif.....	13; 14	Mandelabrug.....	8

mannagras.....	7	pitrus.....	7; 9	sustainable development.	28
maretak.....	5	platte rus.....	9	tapuit.....	16
margriet.....	4	Polycarpon tetraphyllum..	12	teunisbloem.....	4
McDounough, William.....	27	Polypogon viridis.....	9; 12	tjiftjaf.....	15; 16; 24
Meerdendonk, Winfried van		Prielenbos.....	15; 17	Tol, Marcel van der.....	18
.....	15	putter.....	16	Triphosa dubitata.....	21
Meerendonk, Winfried van		ratelaar.....	22	tuinfluiter.....	14
.....	21	ratelaarspanner.....	22	turkse tortel.....	24
meerkoet.....	18; 19	rechte rolklaver.....	8	tweerijge zegge.....	4
Meerpolder.....	24	Reeder, Fred.....	6	Valk, Marc van de.....	15
Meerzicht.....	5	regenwulp.....	16	valse voszegge.....	6; 7
mees.....	24	reiger.....	23	variabele waterjuffer..	15; 21
meidoorn.....	13	reuzenzwenkgras.....	13	veldereprijs.....	4
Meijndel.....	22	Ridder, Joke de.....	7; 10	veldiep.....	13
merel.....	16; 24	riet.....	7; 8; 16; 17; 23	veldleeuwerik.....	19
Merian, Maria Sibylla 1647 –		rietgors.....	16; 17; 18; 19	veldzuring.....	4
1717).....	25	rietgras.....	8	viltige basterdwederik.....	9
meriansborstel.....	25	rietzanger.....	16; 24	vink.....	24
middeleeuwse grond.....	14	Rijnland.....	14	Viola riviniana.....	10
middelste teunisbloem.....	9	Rio de Janeiro.....	3	viooltje.....	4
modderkruiper.....	15	rode klaver.....	6	visdief.....	20
moeraskers.....	6	rode kornoelje.....	13	visdiefje.....	7
moerasrolklaver.....	7	rode waterereprijs.....	6	vleermuis.....	28
moeraspirea.....	6	rode waterereprijs,.....	9	vleermuizen.....	15
moerasvergeet-mij-nietje7;	9	Rokkeveen.....	8; 12; 28	vlier.....	9
moeraswederik.....	7; 10; 11	Rokkeveenseweg.....	4	vlinderstruik.....	9
moeraswespenorchis.....	15	rood guichelheil.....	9	VOFF.....	26
Mormonenkerk.....	9	rood zwenkgras.....	6; 12	vogelkers.....	14
Mourik, Joop.....	10	roodborst.....	24	vogelmuur.....	4
Muizenweide.....	11	roodborsttapuit.....	18	Vos, Johan 6; 10; 13; 14; 25;	26
Nationale Databank Flora en		roodkopvuurkever.....	14	Vuurdoornpark.....	11; 12
Fauna.....	26	roodstaart.....	18	vuurjuffer.....	15; 21
Natura 2000.....	3	roos.....	13	Waardenburg.....	15
Natuureiland.....	13	rugstreepad.....	15	wasplaat.....	4
NDFF.....	26	ruige voszegge.....	7	waterhoen.....	19
Nicolaasschool.....	13	ruw beemdgras.....	7	waterjuffer.....	7
Numico.....	4	Schaapswei.....	14	watermunt.....	7; 29
Oecophoridae	23	schapezuring.....	8	watermuur.....	8
oeverzegge.....	7	scherpe boterbloem.....	7	watersnip.....	17; 20
oeverzwaluw....	6; 17; 18; 19	scholekster.....	19	Weelderden, Anton van.....	26
oeverzwaluwwal.....	20	Seghwaert.....	11; 12	wegedoorn.....	21
Olaf Palmelaan.....	6	Sellingen.....	28	wegedoornspanner.....	21
Olijfgaard.....	11	silene.....	22	Wely, Peter van.....	14
ook zonder look.....	4	silenespanner.....	22	Westerpark ...	10; 14; 15; 18;
Oosterheem.....	6; 17; 18; 19	sint-marcusvlieg.....	29	21; 24	
Oostvaardersplassen.....	14	slanke waterkers.....	7	Westpunt.....	21
oranjetipje.....	15; 29	slobeend.....	18	wijngaardslak.....	15
Oude Huis.....	13	smal vlieszaad.....	9	wikke.....	4
paardekastanje.....	13	smalle weegbree.....	8; 14	wilde eend.....	18; 24
paardenbloem.....	4	speerdistel.....	8	Wilde eend.....	19
Palenstein.....	9; 10	sperwer.....	17	wilg.....	23
Parietaria judaica.....	12	spinnenorchis.....	5	winterkoning.....	16
patrijs.....	19	sporkehoutspanner.....	21	winterkoninkje.....	8
Pelkman, Gerrit.....	8	spreeuw.....	24	wit vetkruid.....	9
Perizoma albulata.....	22	Starink, Ben.....	15	witte dovenetel.....	13
Perizoma flavofasciata....	22	Stellaria pallida.....	10	witte honingklaver.....	9
Philereme transversata....	21	Stichting Natuurinformatie	26	witte klaver.....	6; 8; 9
Philereme vetulata.....	21	stijf hardgras.....	11	witte krodde.....	8
pimpelmees.....	24	stippelganzenvoet.....	8	witte muurleeuwenbek.....	9
pinksterbloem.....	5; 14	stomp vlotgras.....	6		

witte waterlelie	8	zevenstippelige		zwanebloem	7
wolfsmelk	4	lieveheersbeestjes	8	zwarte mosterd	6; 8
zachte dravik	7	zoete kers	14	zwarte populier	9
zakdrager	22	Zoetermeerse plas	9	zwarte wilg	9
zandraket	6	zomprus	9	zwartkop	8; 18
zeegroene rus	7; 9	zuring	8	zwartkopvuurkever	14
zevenblad	13	Zwaardslootseweg	23	zwenkgras	12
		Zwaartslootseweg	23		